№ 110 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 26

1909
ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 26 № 110

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՍԻՆԵՄԱՏՕԳՐԱՖՆԵՐ և ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐ

ԵՂԲ. ՊԱՏԷ, ՊԱՐԻԶՈՒՄ

!!!Աշխարհիս ամենախոշոր ֆաբրիկան!!!

Նոր էժանացրած գներ

Իւրաքանչիւր օր արտադրվում է 80,000 մետր:
Սինեմատօգրաֆների ամենալաւ պատրաստութիւն:
Սինեմատօգրաֆիական նկարող ապարատներ:

ՖԻՐՄԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ Օ. ԼԱՎՑԵՎԻՉ

Գտնվում է «ԼՕՆԴՕՆ» հիւրանոցում, Թիֆլիսում:
Տեղեկութիւնների և պատուէրների համար դիմել ամեն օր՝ առաւօտեան ժամը 10—12-ը և 4—6-ը երեկոյեան:

(առ.) 486. 1—1

ԲԱԿՈՒՄ

Մայիսի 22-ից սկսած, 18 օր շարունակ, նշանակված է

ԷԺԱՆ ՎԱՃԱՌՔ

Տղամարդկանց, կանանց եւ երեխաների գուլպաներ.
Վերարկուի համար գիպիւր.
Զգեստների համար զարդեր.
Ժապաւէններ, կրուժէվներ.
Փայտէ ասեղիկներ.

ՉԻՇԿԱՐԻԱՆԻԻ ԵՒ ՁԱՔԱՐԵԱՆՑԻ ԽԱՆՈՒԹ
Դվորցովայա փողոց, № 3.

(առ.) 487. 1—1

Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկ. Խորհուրդը

հրաւիրում է մեծարգոյ անդամներին Ընկերութեան

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻՆ,

որ կայանալու է մայիսի 27-ին, երեկոյեան ժամը 7½-ին Ընկերութեան դահլիճում, Աբաս-Աբադեան հրապ. սեփ. տ. № 7. (Абасъ-Абадская площ. с. д. № 7)

Զբաղմունքի առարկաներն են՝

1) Ընկերութեան խորհրդի բոլոր անդամների պաշտօնաթողական հրաժարականը:
2) Խորհրդի նոր կազմի ընտրութիւնը:
(կ. ե. չ.) (առ.) 477. 3—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Երեքշաբթի, մայիսի 26-ին

ԶՄԵՐԱՅԻՆ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՄԵՐԳ

լարանուագների՝ Ս. Ի. Գրէսմանի և Ա. Ի. Ֆիդելմանի ղեկավարութեամբ:

Հիւրերը թոյլատրվում են ընդհանուր հիմունքներով՝ վճարելով ժողովարան մանելու և համերգի համար՝ տղամարդիկ 1 ր., կանայք 50 կ.:

Սկիզբը երեկ. ժամը 9-ին:

(առ.) 481. 1—1

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

Մայիսի 20-ից ընդունում է հիւանդներ Կովկասեան հանքային ջրերում:
Հասցէն՝ ԷՍՍԵՆՏՈՒԿԻ, Վերխնիայա Կուրսօվայա փողոց, տ. Վվէդենսկու: Эссентуки, Верхняя Курсовая ул., дача Введенской.
(ե. հ. կ.) (ա.) 433. 10—6

Բ.Հ.Կ.Մ. ԿՐԹԱԿԱՆ ՍԵԿՑԻԱՅԻ

Կանանց Արհեստագիտական Դպրոցի Վարչութիւնը

պատիւ ունի յայտնելու տեղիս հայ հասարակութեան, որ 1909/10 ուսումնական տարվայ աշակերտուհիների ընդունելութիւնը սկսվում է մայիսի 27-ից և վերջանալու է յունիսի 10-ին: Աչքի առաջ ունենալով ժողովրդի նիւթական սուղ դրութիւնը, թոշակագրամը անցեալ տարվանից պակաս է նշանակված: Ցանկացողները գրաւոր պէտք է դիմեն վարչութեանս այս հասցէով՝ Баку, Большая Морская, д. Цейтлина.

(ե. չ. հ.) (առ.) 483. 3—1

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ
(ОБОИ)
ԵՂԲ. ՏԱՐՆՕՊՕԼԻ
Ֆաբրիկայի

Գտնվում է Կայսրութեան բոլոր մեծ քաղաքներում:
Բաժանմունքը Թիֆլիսում—Գօլօվինսկի պր., 21, Արտիստ. Ընկ. շինութ.
Գները ֆաբրիկային են:

(ե.) ա. 197. 25—11

ՀՈԳԱԾՈՒԹԵԱՆ ՄԻ ԱՌԱՐԿԱՅ

I

Մենք չենք յիշում դէպք, որ մեր արդիւնաբերողները և վաճառականները կազմէին իրանց նախաձեռնութեամբ ընդհանուր խորհրդակցութիւն և քննէին արդիւնաբերութեան զարգացման խնդիրները:

Ինչպէս, օրինակ, մենք չենք տեսնում, որ Երեւանի նահանգի բամբակագործները, գինեգործները, օղեգործները և կամ մի ուրիշ զբաղմունքի ներկայացուցիչները հաւաքվէին միասին և միջոցներ մշակէին իրանց արդիւնաբերութիւնը զարգացնելու և աւելի լաւ հիմքերի վրա դնելու:

Մենք չենք տեսնում նոյնպէս, որ առանձին անհատներ պատուի խնդիր շինած լինէին իրանց համար արդիւնագործութեան զարգացումը և յատուկ գումարներ նուիրէին այդ նպատակով:

Տեսէք, թէ Ռուսաստանի հիւսիսում և եւրոպական երկիրներում արդիւնաբերողների շրջաններից որքան նշանաւոր գործողներ են երեւացել, որոնք նուիրել են իրանց եռանդը, աշխատանքը և գումարները արդիւնաբերութեան, արհեստի և առեւտրի զարգացմանը:

Մեզանում այդ չը կայ: Եւ եթէ երեւում էլ են հրապարակի վրա զանազան փորձեր նպաստելու արհեստի և արդիւնաբերութեան ուսուցմանը և տարածմանը, մենք նկատում ենք, որ ամենից անտարբերը դէպի այդ փորձերը լինում են դարձեալ այն դասակարգի անձերը, որոնք պէտք է յատկապէս զբաղվէին նրանցով:

Եթէ մի Ս. Մօրօզօվ Մոսկվայում կարող էր իր ժամանակի և եռանդի մի նշանաւոր մասը, այլ և իր գումարների մի խոշոր բաժինը նուիրել արհեստագիտական, տնայնագործական ձեռնարկութիւնների զարգացման, ինչու նոյնատեսակ օրինակ չը պէտք է տեսնենք մեր երկրում: Ինչու կուլտուրական մտածողութիւնը չը պէտք է դրդէր մեր արդիւնաբերողներին և առեւտրականներին զարգացնելու կուլտուրական նորանոր ձեռնարկութիւններ և միջոցներ որոնելու եղածների ընդարձակման և կատարելագործութեան համար:

Երբ մի քանի տարի սրանից առաջ, Սև ծովի ափերում ապրող ծխախոտագործները գտնվում էին վտանգի մէջ, թէ նրանց կարող են քշել իրանց բնակավայրերից, հազիւ հազ կարողացան առանձին անհատների միջոցով իրանց ցաւն ու դարդը հասկացնել Թիֆլիսի մտածող մասի մի քանի անդամներին, բայց ոչինչ չը կազմակերպեցին: Եւ եթէ այդ ծխախոտագործների կարիքը յատուկ զեկուցումով չը դառնար նիւթ մի արտակարգ նիստի Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկերութեան մէջ, բաւական անախորժութիւնների և թիւրիմացութիւնների ենթարկված կը լինէր ծխախոտագործների վիճակը:

Ժամանակ է, որ մեր արդիւնաբերական դասակարգը սկսի հոգածութեան առարկայ դարձնել իր համար արհեստի ուսուցման, զարգացման և պատրաստած իրերի կանոնաւոր վաճառահանութեան խնդիրները:

Ա. Քալանթար

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԳԱԼՈՒՍՏԸ

(Սեփական հեռագիր)

Օդեսսա, 24 մայիսի

Վեհափառ Կաթողիկոսը տեղս ժամանեց այսօր, կիրակի, կէսօրվայ ժամը 1-ին: Նորին Վեհափառութեանը նաւահանգստում դիմաւորեցին քաղաքապետը, նրա օգնականը, քաղաքագլուխը, ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուն, ամբողջ թեմից բազմաթիւ հոգեւորականներ՝ գլուխ ունենալով Ներսէս արքեպիսկոպոսին, զանազան քաղաքների հայ հասարակութեան ներկայացուցիչներ և տեղական հայերը: Նորին Վեհափառութիւնը նաւահանգստից ուղեւորվեց եկեղեցի, որ լի էր ժողովրդով, իսկ այնտեղից եկեղեցական երէցփոխ Աստուածատուրեանի բնակարանը, որտեղ Վեհի համար պատրաստված է ընդարձակ օթեւան:

Այստեղ Նորին Վեհափառութեանը այցելեցին շրջանային բոլոր զօրքերի հրամանատար գեներալ-ադիւտանտ Կաուլբարսը, վարչական, քաղաքային և այլ հիմնարկութիւնների ներկայացուցիչները, նոյնպէս ներկայացան հայ հոգեւորականութիւնը և Օդեսսայի, Քիշնեվի, Մոսկվայի, Սիմֆերոպոլի, Եալթայի, Թէոդոսիայի, Ակկերմանի, Գրիգորիոպոլսի, Սեւաստոպոլի, Հնչեշտի և Նոր-Նախիջևանի հասարակական պատգամաւորները:

Բացի սինօդի նշանակած պատուիրակներ՝ Գարեգին արքեպ. Սաթունեանից, Աշոտ եպ. Շախեանից, Մեսրոպ և Բաբգէն վարդապետներից, Նորին Վեհափառութեանը Կ. Պոլսից ուղեկցում էին Գրիգորիս և Մեսրոպ վարդապետները և ազգային ժողովի ատենապետ Մինաս Չերազը: Նրանց կը միանայ և թեմիս առաջնորդ Ներսէս արքեպիսկոպոսը:

Վաղը, երկուշաբթի, մայիսի 25-ին, Նորին Վեհափառութիւնը ուղեւորվում է Պետերբուրգ արագընթաց գնացքով, առանձին սալօն վագօնի մէջ:

Խօրասանջեան

—

Ստացանք և հետեւեալ հեռագիրը Օդեսայից, ամսիս 24-ին.

Վեհափառ Կաթողիկոսն իր ուղեկիցներով մայիսի 24-ին հասաւ այստեղ: Վաղը, 25-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին նա կուղեւորվի Պետերբուրգ:

—

Կ. Պոլիս, 23 մայիսի

Կաթողիկոսը մեկնեց նաւով: Հայերը հանդիսաւոր կերպով ճանապարհ դրին: (Հ. Գ.)

—

Օդեսսա, 24 մայիսի

Եկաւ Իզմիրլեան Կաթողիկոսը, որին նաւամատոյցում դիմաւորեցին հայ հոգեւորականութեան բազմաթիւ պատգամաւորութիւնները և իշխանութեան ներկայացուցիչները: (Հ. Գ.)

ԵՂԻՇԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

—

Կ. Պոլսից հեռագրում են մեզ.

Մայիսի 22-ին գումարված ազգային երեսփոխանական ժողովը, նախագահութեամբ տեղապահ Յովհաննէս եպիսկոպոս Արշարունու, Թիւրքիայի հայոց պատրիարք ընտրեց Զմիւռնիայի առաջնորդ Եղիշէ եպիսկոպոս Դուրեանին:

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Կ. Պոլիս, 23 մայիսի

Ներքին գործերի մինիստրութեան տեղեկութիւնների համաձայն, Ադանայում լիակատար հանգստութիւն է տիրում: Պաշարողական դրութիւնը կը մնայ իր ուժի մէջ: Ազգաբնակութիւնը զինաթափ է արված, ամենուրեք կատարվում են խուզարկութիւններ. յափշտակված իրերը վերադարձվում են տէրերին: (Հ. Գ.)

—

Կ. Պոլիս, 23 մայիսի

Պատգամաւորների պալատին ներկայացվեց Արաբիան կառավարելու օրինագիծը:

Պալատը լսեց մինիստրներին ուղղված մի քանի հարցապնդումներ, ի թիւս որոց և այն, որ վերաբերում է Անատոլիայի անբերրիութիւնից վնասված ազգաբնակութեան սերմնացուի համար յատկացրած 100 ֆունտը ուշ բաժանելուն: Ֆինանսների մինիստրը բացատրեց, որ փողերը տրված են մայիսին: Պալատը գոհ մնաց բացատրութիւնից:

Պալատը Պարսկաստան է ուղարկում մի քանի զօրամասեր Թիւրքաց սահմանային հիւպատոսարանների պաշտպանութեան համար: (Հ. Գ.)

—

Սալօնիկ, 24 մայիսի

Ձերբակալութիւնները Ալբանիայում շարունակվում են: Ամեն օր ձերբակալվածներ են բերում, յետոյ արդէն այստեղից ուղարկում են Կ. Պոլիս: Զէնքերը յանձնում են միայն քաղաքների բնակիչները. լեռնականները՝ սպառնալով վճռականապէս հրաժարվում են: Ջէվադ փաշան զօրքով առաջ է գնում զէնքերը խլելու համար: Մալսօրի ցեղերը Դիբրի շրջակայքում կազմել են 17 բազմամարդ հրոսակախմբեր: Կարելի է սպասել, որ ընդհարում լինի, եթէ Ջէվադ փաշան արշաւանք սկսէ: Սահմանադրական կլուբները երիտասարդ-թիւրքերի կենտրոնական կոմիտէին մի հիմնական տեղեկագիր յանձնեցին Մակեդոնիայի դրութեան մասին:

Երրորդ զօրաբանակը զէնքի կանչելու հրամանը յետ վերցվեց, նկատի առնելով որ զինուորները յոգնել են վերջին դէպքերին մասնակցելու պատճառով: Առայժմ կանչվում են չորրորդ զօրաբանակի պահեստի զինուորները: (Հ. Գ.)

—

Կ. Պոլիս, 23 մայիսի

Ծովային մինիստրը կարգադրեց աճուրդով, ազատ գնով վաճառել 63 պատերազմական նաւեր, ի թիւս որոց հինգ զրահանաւեր, երկու յածանաւեր, երեք մօնիտօրներ, տասնեւնն ականանաւեր և երկու տորպեդոյ նաւեր: Այս վաճառահանութիւնից յետոյ Թիւրքաց նաւատորմում կը մնան 9 զրահանաւ, 15 ականանաւ, 3 հակաականանաւ:

Զինուորական վարչութիւնը հրատարակել է մի հրաման յանուն Թիւրքիայի կանանց, որով արգելվում է բաց երեսով խանութ մտնել: Ոստիկանութեանը առաջարկված է այս կարգադրութիւնից շեղվողների վերաբերութեամբ արձանագրութիւններ կազմել: (Հ. Գ.)

—

Սալօնիկ, 23 մայիսի

Կրետէ կղզին գրաւելու լուրերի հետ միասին եւրոպական զօրքերը յետ կանչելուց յետոյ, ստացվել է գաղտնի հրաման երրորդ զօրաբանակը զէնքի կոչելու պատրաստութիւններ տեսնելու մասին: Տրամադրութիւնը ռազմական է: Երիտասարդ թիւրքերը յայտնում են, որ եթէ մեծ պետութիւնները միջոցներ չեն գտնի չէզոքացնելու յունաց թագաւորութեան գաղտագողի առաջանալը Կրետէի վերաբերութեամբ, այն դէպքում նրանք կը գերադասեն կռիւ մղել պետութեան ամբողջութեան համար:

Յունական հրոսակախմբերի կրկնապատկվելը Մակեդոնիայում և յունաց սպառազինումը առիթ են տալիս ենթադրելու, որ նպատակ կայ խռովութիւն սերմանել, եթէ Թիւրքերը պատերազմական միջոցներ ձեռք կառնեն միացման դէմ:

Լրագիրները զբաղված են միայն կրետէական հարցով և պատերազմ են քարոզում:

Տրամադրութիւնը յոյների դէմ թշնամական է: (Հ. Գ.)

—

Ըլըդըզ-Քեօշքում գտնված փաստաթղթերի մէջ երևացել են այնպիսիներ, որ խիստ վարկաբեկում են երիտասարդ-թիւրքերի կուսակցութեան պարլամենտական մի քանի անդամներին:

Բանից երևում է, որ այդ դեպուտատները ծառայելիս են եղել սուլթանին. փողի փոխարէն նրան հաղորդելիս են եղել այն ամենի մասին, ինչ կատարվելիս է եղել սահմանադրականների միջև: Հաղորդում են, որ այդպիսի լրտես եղել է աչքի ընկնող մի պատգամաւոր: Արտաւորված է և իտալական դեսպան Իմպերիալին, որ իբր թէ խրախուսում էր Աբդուլ-Համիդի հակասահմանադրական մտադրութիւնները: Հաւանական է, որ նա յետ կանչվի Կ. Պոլսից:

«Իթթիհադը» թէև հաղորդել էր Քեամիլ փաշայի ձերբակալման մասին, բայց այդ չը ճշդվեց: Աքսոր են ուղարկված հին ռեժիմի 20 բարձրաստիճան պաշտօնեաներ. նրանց մէջ են և այն տասը անձինք, որոնք յուլիսի 11-ի յեղափոխութեան օրից կալանաւոր պահվում էին Իշխանաց կղզիների վրա:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Պետերբուրգ, 23 մայիսի

Կէսօրին, Նիկոլայեվսկի կայարանի հրապարակի վրա, որ շքեղ զարդարված էր դրօշակներով ու ծաղիկներով, տեղի ունեցաւ Ալեքսանդր III կայսրի արձանի հանդիսաւոր բացումը և օծումը: (Հ. Գ.)

—

Պետերբուրգ, 23 մայիսի

Սենատի ընդհանուր ժողովը, քննելով Լօպուխինի բողոքագիրը, փոխեց

դատավճիռը և Լօպուխինին դատապարտեց աքսորի։ (Հ. Գ.)

—

Կրակով, 24 մայիսի

Պօդգրուժում, արտիլէրիական ռազմամթերքների պահեստում կայծակի հարուածից պայթում առաջացաւ։ Սպանվեց մի զինուոր, միւսը վիրաւորվեց. Վնասները շատ խոշոր են. բազմաթիւ գիւղացիական խրճիթներ քանդվեցին. վիրաւորվեցին 13 գիւղացի։ Պօդգրուժի կայարանը և մի քանի գնացքներ վնասվեցին։ Հազարաւոր ապակիներ ջարդուփշուր եղան։ (Հ. Գ.)

—

Հաւր, 23 մայիսի

Նաւաստիները գիշերային ժողովից յետոյ գործադուլ արին վաղ առաւօտից։ (Հ. Գ.)

—

Հաւր, 24 մայիսի

Նաւաստիների գործադուլը վերջացաւ։ Նաւերն երթեւեկում են անարգել։ (Հ. Գ.)

—

Կ. Պօլիս, 24 մայիսի

Արեւելեան երկաթուղիների հարցը վերջնականապէս կանօնաւորվեց. (Հ. Գ.)

—

Արժաւիրից ստացանք հետեւեալ հեռագիրը.

Երդուեալ-հաւատարմատար Ջաւադ-բէկ Բալուղեանը, որ կալանաւորված էր ռոտմիստր Պօնօմարեօվի կարգադրութեամբ, ազատված է բանտից Պետերբուրգի կենտրօնական իշխանութեան պահանջի համաձայն։

—

Երկաթուղային նոր գծեր անցկացնելու հարցերի առիթով ընտրված մասնաժողովը ընդունել է Կովկասում Կողբի աղահանքից մինչև Ջուլֆայի երկաթուղագիծը նոր ճիւղ անցկացնելու անհրաժեշտութիւնը։ («Б.»)

—

Լուր է պտտում, որ Վիլհելմ կայսրը ժամանելու է ռուսական ջրերը Բիւլօվի ուղեկցութեամբ։ Տեսակցութեան ժամանակ ներկայ է լինելու Ստօլիպինը։ Ի միջի այլոց քննութեան նիւթ կը լինի Կրետէի հարցը։ («Б.»)

—

Բ ա գ ո ւ.—Նահանգական քաղաքացիական գործերի առեանը հաստատեց դումայի որոշումը—23 և կէս միլիօնի փոխառութիւն կնքելու ջրանցքի համար և 3 միլիօն ռուբլու ևս քաղաքային կարիքների համար։

Քաղաքային վարչութեան ծառայողներից մինը մի նամակ ստացաւ «տէրրօրիստների Բագուի խմբակ» կնիքով, մի հազար ռուբլու պահանջով։ Ծառայողը ընկերների հետ փորձ արեց բռնել փողերը ստանալու եկածներին. սրանք դիմեցին փախուստի, աշխատելով կրակել, սակայն վրա հասած ոստիկանի և հասարակութեան օգնութեամբ ձերբակալվեցին։ (Հ. Գ.)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Ռուսաստանի ժամանակցութիւնը Ատրպատականում խաղաղութիւնը վերականգնելու գործում մտնում է նոր շրջանի մէջ։ Ահա ինչ է գրում «Frank. Z.»-ը. «Անգլիական պարլամենտում վերջերս մինիստրութեան արած հաղորդագրութիւնները Պարսկաստանի մասին՝ երկիւղ են յարուցանում այդ երկրի ճակատագրի մասին։ Արտաքին գործոց մինիստրի օգնականը խոստովանեց, որ Անգլիան տուել է համաձայնութիւն ռուսական փոխառութեան մասին՝ շահին տրրվելիք, մինչդեռ ինքը մինիստրը դեռ մարտի վերջին յայտնել էր, որ առանց ժողովրդի ներկայացուցիչների հաւանութեան փոխառութիւն չի կնքվի։ Անկասկած է, որ ինքը Ռուսաստանը և կօնտրօլ պիտի անէ գումարի ծախսմանը։ Միւս կողմից սահմանադրական կարգերի յայտնի թշնամի ռուս դեսպան Հարտվիգի ապասելի վերադարձը լաւ նշան չէ։ Անգլիական կառավարութիւնը ակներև չէ հաւատում, որ ռուս զօրքերը Թաւրիզից յետ կանչվեն։ Ընդհակառակը պէտք է սպասել, որ դրաւոր զօրաբանակը բռնէ բոլոր Հիւսիսային Պարսկաստանը։ Դրա ապացոյց զօրքերի քանակը, որ գործերին ծանօթ անձինք հաշւում են մինչև 20,000 հոգի, այսինքն շատ աւել, քան հարկաւոր է յեղափոխականների թոյլ ույժերը ընկճելու համար։ Ահալի է և այն հանգամանքը, որ գեներալ Սնարսկին ձերբակալել է (?) Սաթթար-խանին, որ ո՛չ հիմք, ո՛չ իրաւունք ունէր»։ Ազատամիտ «Manch. Gard.»-ը գրում է. «Վտանգը այնքան մօտ է և մինիստրութիւնը ցոյց է տալիս այնպիսի ակնյայտ թուլութիւն, որ համայնքների պալատը անյապաղ պիտի միջամտէ և ստիպէ մինիստրութեանը՝ հետեւելու այն քաղաքականութեանը, որին նա պարտաւոր է հետեւել»։

—

Թէհրանի ռուսաց դեսպան է նշանակվում Հարտվիգի փոխարէն Պօկլէվսկի-Կօզէլը Լօնդօնից։ Հարտվիգը ուղարկվելու է Բէլգրադի դեսպան։ («Б.»)

—

Պետերբուրգում լուր է տարածված, որ գեներալ Սնարսկուն օգնական զօրքեր պէտք է ուղարկվեն, որովհետև անհրաժեշտութիւն է նկատվում ռուսական զօրքեր ուղարկել նաև Թէհրան։ («Б.»)

—

Թ է հ ր ա ն.—Գեներալ Սնարսկուն և հիւպատոս Միլլէրին հրամայված է անմիջապէս տեղեկութիւններ հաղորդել այն պատճառների մասին, որոնք առիթ են տուել Թաւրիզում յուզմունքների և հարկադրել անջումանի անդամներին բաստ նստել։ Ռուսական միսսիայի գործերի հաւատարմատար Սաբլինը այդ պատճառները վերագրում է Գերմանիայի ոտնձգութիւններին, որով վերջինս ուզում է Ռուսաստանի համար դժուարութիւններ ստեղծել Պարսկաստանում, նաև ընտրողական օրէնքներին։

Սաբլինի ասելով Պարսկաստանի և Ռուսաստանի յարաբերութիւնները սկսում են լաւանալ։ («Б.»)

—

Թ ա ւ ր ի զ.—Անջումանը իր ամբողջ կազմով բաստ նստեց Թիւրքական հիւպատոսարանի շէնքում։

Թաւրիզի գերմանական գործակալը առաջարկել է բաստ նստել ցանկացողներին պատսպարվել իր շէնքում։

Վաճառականներից մի քանիսը հրաժարվել են առեւտրական պայմաններ կապել ռուսական ֆիրմաների հետ և իրանց պատուէրները տալիս են անգլիական և աւստրիական ֆիրմաներին։ Պարսկական Ջուլֆայում տեղի են ունենում կալանաւորութիւններ։ Գեներալ Սնարսկու ձեռք առած խիստ միջոցների դէմ անբաւականութիւնը սաստկանում է։ («Б.»)

ՊՕԼՍԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

—

Կ. Պօլիս, 16 մայիս

Քանի մը օր առաջ տեղական թերթերու մէջ գրուեցաւ թէ մակեդոնական ընդհանուր հրամանատար Շէվքէթ փաշա պիտի դառնայ Սելանիկ։ Ու անմիջապէս յետոյ գրուեցաւ, թէ պիտի մնայ, մինչև որ կատարելապէս հաստատուի, թէ յետադիմական շարժումը արմատովը ջնջուած է իր բոլոր մթին խաւերուն մէջ։

Ոչինչ հասկցուեցաւ ի սկզբան, մանաւանդ թէ բաւական զարմանալի թուեցան այդ իրարու յաջորդող լուրերը։ Այսօր լաւագոյն աղբիւրներէ կը ստուգուի, որ հրամանատարը իր գործունէութեան ազատ ընթացքին մէջ խոչընդոտներու հանդիպած է. բարձր շրջանակներէ շատեր միջնորդած են կախաղանի գործը զանգաղեցնելու, առարկելով թէ իսլամական խիղճը (եթէ կայ) կը վրդովուի չուաններու տակ տատանող հաւատացեալներու մարմիններէն։ Այդ խոչընդոտներու առջև նեղուած էր փաշան իր դարձի սպառնալիքը ու յաջողած մէկ օրէն միւսը՝ կախաղանի չուանները անցնելու, այս անգամ, Համիդի պալատականներու, ժունալջիներու «Ջէմիյէթը Մուհամմէդիէ» խմբագրողներու պարարտ վիզը,—15 հոգի, որոնց մէջ է Ջէվհէր աղա, Համիդի խօսակիցը։

Ադանայի գործիչներէն, առայժմ, 30 հոգիի մահապարտութեան կայսերական հրամանը ելած է. կը սպասենք լսել ատոնց ալ կախաղանի բարձրացումը, կիլիկեան հողի վրայ, այնտեղ, ուր ոճիրները գործ դրուեցան։ Տեղացի իսլամները արդէն սպառնացած էին. Թիւրք կիներն ալ գործին մէջ խառն են։ Հաւանական կը կարծենք, որ բանակը յաջողի, ու անգամ մը, որ չուանները նետուին ատոնց ալ վիզը ու խեղդամահ ոճրագործները տատանին օդին մէջ, ալ կը դիւրանայ գործը. սեւ կիջնէ սիրտերնուն վրայ, և շուտով գանուելի կը փոխուին երէկուան վագրերը։ Այդպէս է Թիւրք խուժանին հոգեբանութիւնը. վագր տկարներու դէմ, ոչխար ուժի առջև։

Դեռ ոչինչ չգործուեցաւ քիւրդերու դէմ. ինչ կը խորհուի, չենք գիտեր։ Համիդի հաւատարիմներուն մէջ առիւծի բաժինը միշտ քիւրդերունը եղաւ. 13 տարիներէ ի վեր մայրաքաղաքին չփացածներն են. պալատին, Բ. Դրան ամէնէն մեծ գործակալները՝ երկրին արիւնը ծծելու համար։ Վերջին յետադիմական շարժումներուն մէջ ամենէն զարհուրելի դերը քիւրդերուն վերապահուած էր. մայրաքաղաքի ամեն կէտերուն վրայ կազմ ու պատրաստ երեցան դժոխային բոլոր պատրաստութիւնով։ Ու տակաւին ոչինչ ատոնց համար։

Մեր երկրին առանձնաշնորհեալ տէրերն են ատոնք։ Մուշի քիւրդ երեսփոխանները վարչութեան դիմում ըրին, խնդրելով որ քննիչ մասնախումբ չղրկուի Անատօլուի նահանգները, քիւրդերու մէջ թեւնուած յայտնի յանցաւորներուն ներում ըլլայ, ինչպէս սուլթան Համիդ ներած էր բոլոր մարդասպան զինուորներուն, և թէ հայերը բնաւ իրաւունք չունենան իտ առնելու ան, ինչ որ բռնաբար ձեռք անցուցած են արդէն մեծապատիւ, աղնուաշուք քիւրդերը։ Ու գիտէք թէ ինչ կերպով ներկայացուած էր հարցը. քիւրդերը կը հարստահարուին հայերէն, քիւրդերէն կը խլուին անոնց հողային իրաւունքները։ Ու այդ դիմումը ընողները պարլամենտի անդամներ են։

Հիլմի փաշա, լրագրողի մը հետ տեսակցած ատեն, կաժթաստանէ տեղական մամուլը, ըսելով թէ մարտ 31-ի շարժումներու մէջ բոլորովին կորսնցուց իր գոյնը։ Այդ խօսքն արտասանողը այն մարդն է, որ կանխաւ տեղեկացած ըլլալով թէ անագին պատրաստութիւն կայ սահմանադրութեան դէմ՝ անհոգ նստած էր, գաղտնիքը պահած, ու, ամենէքէն առաջ, ինքզինքը կորսնցնելով, քաշուած էր։ Կեղծաւո՛ր, իր աչքին մէջ գերանը ունենալով՝ ուրիշին շիւղը հանելու կը ջանայ։ Ցետոյ հասկցուած է, որ «տեղական մամուլ» ըսելով՝ ուզած է ակնարկել ազատական մամուլը։

Հիմա Պօլսի մէջ, ամենէն անձուկ խօսքն է կծու ակնարկութիւն մը ընել երբեմնի ազատական ճանչցուած մամուլի դէմ։ Բայց, ինչպէս յայտնի եղաւ, կուսակցական ոգին, իր հալածանքի թափին մէջ, չինծու ժուռնալներ դրաւ հրապարակին մէջ,—անյաջող մեքենայութիւններ, որոնք նշաւակուած են այսօր. ստայօդ կցկցանքներ էին, ինչ որ ըսուեցան «Իկդամի», «Սերբեստիի» խմբագիրներու դէմ, ու ինչ որ ըսուեցաւ Իսմայիլ-Քէմալի դէմ։

Ու այդ մեքենագործ ուղղութիւնը կը շարունակուի տակաւին։ Երկու օր է, որ Քեամիլ փաշայի անունը կարձագանգուի հրապարակի մէջ. ձերբակալութեան լուրեր հանուեցան։ Ատ ալ վերջին ծուղակ մըն է. հաւանաբար պէտք է պատրաստուած ըլլայ վերէն շարժած գաղանիքներու տակ։ Հիլմի փաշա ըմբռնած է, որ իր վարչապետի դիրքը այնքան ապահով չէ. Սելանիկի հրէայ երեսփոխանի կարիճ դիմադրութիւնը թէև չզօրեց ոչնչացնելու վստահութեան քուէն, բայց ուժգին հարուած մը եղաւ՝ բուն յարձարագոյն տեղին ուղղուած շեշտակի։ Եւ որովհետև Քեամիլի գոյութիւնը միշտ փուշ մըն է իր աչքին, մէկ օրէ միւսը կրնայ վարչութեան գլուխ անցնիլ, ուստի պէտք է սեցնել Քեամիլը։

Քեամիլ փաշա իրական դժբաղդութիւն մը ունեցած է Սայիդ փաշա անունով մէկու մը երեսէն, որ հրապարակի մէջ կը ճանչցուի «Քեամիլ փաշայի որդի»։ Ճիշդ է, որ այդ Սայիդը բոլոր բովանդակ համիդեան ճիւաղ մը եղած է, բայց Քեամիլ փաշայի գործունէութեանը մէջ ոչ մէկ դեր ունեցած է ան։ Ու բարեբաղդաբար ըսեմ, թէ Սայիդը Քեամիլի հարազատը չէ. Համիդին լակոտներէն մին է, որ իր մօրը հետ ժամանակին տրուած է Քեամիլ փաշայի, սուլթաններու ունեցած սովորութեանը համեմատ, որով կը պատուեն իրենց հաւատարիմ պաշտօնեաները, այդպիսի հաճոյքներ ընելով։ Սայիդը Համիդի թիկնապահներէն եղած է մինչև վերջը, ու տեսակ մը լրտես Քեամիլ փաշայի վրայ։ Քեամիլ փաշա իբրև կուսակալ Զմիւռնիա եղած ատեն, պալատէն գանգատներ տեղի կուենեան Սայիդի դէմ, որ պաշտօնով կը գտնուէր հօրը քով։ Քեամիլ փաշան կը գրէ ուղղակի. «Ձեր տղան է ու ձեր պատրաստածը»։ Ենթադրելով որ իր հարազատը եղած ըլլայ, մի՞թէ գէշ որդիին համար պէտք է անպատուել հայրը։

Հիլմի կամ Քեամիլ մեզի համար միևնոյնը պիտի ըլլար, եթէ մեքենայութիւններ սոսկ անձնական հայեցուածքով լաւ բուէին ու երկիրը չվտանգուէր՝ անգործութեան դատապարտելով այնպիսի ուժեր, որոնք համեմատաբար աւելի օգտակար պիտի ըլլային։ Շահէն

ԱԴԱՆԱՅԻ ԿՈՏՈՐԱԾԸ ԵՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿՈՎԿԱՍՈՒՄ *)

—

Անկարգութիւնները Ասիական Թիւրքիայում—հրդեհներով և արիւնհեղութիւններով, հիւպատոսական դիկուցումներով և պատերազմական նաւերի ուշացած գալստեամբ, երբ այլ ևս հարկ չը կար, մի խօսքով «ջարդերի» ամբողջ ծիսարանով—նորից գրաւում են ուշադրութիւն դէպի հայոց հարցը Մուհամմէդ V-ի տիրապետութիւնների մէջ։

Կոմս Վօրօնցօվ-Դաշկօվը, որին աջակողմեանները մեղադրում էին համակրութեան մէջ դէպի հայերը, իր կողմից հոգս է տանում շահեկանութիւն գրգռել դէպի հայերը Ռուսաստանում. խմբային ձերբակալութիւնները նրանց մէջ Կովկասում դրան ապացոյց են ծառայում։

Հետագրական Գործակալութիւնը, որ հաղորդեց այս օրերս այդ ձերբակալութիւնների մասին, կապում էր նրանց «Դաշնակցութիւն կուսակցութեան գործի» հետ։

Եւ որովհետև նորագոյն հայ-թիւրքական դէպքերը իրանց շատ խոշոր մասով բացատրում են արմատական հակասութեամբ երիտասարդ-թիւրքերի հայեացքների և հայկական կուսակցական լօզունգների ու տակտիկայի միջև, ուստի և հայերը հանդիսանում են այն Մակարը, որի գլխին թափվում են բոլոր հարուածները—և թիւրքական, և ռուսական։

Հարկաւոր է այս ամենը լուսաբանել։

Պէտք է ամենից առաջ յիշել, որ այժմ օսմ. կայսրութեան մէջ յաղթանակող երիտասարդ-թիւրքերը ամենաբացասական կերպով են վերաբերվում հայ յեղափոխական քաղաքականութեան, ինչպէս նա կազմվել է Աբդիւլ-Համիդի էպօխայում։ Երիտասարդ-թիւրքերն, իրանց ընդհանուր-թիւրքական րէֆօրմների ծրագիրներով, իրանց օսմ. վեհապետութեան զգացումով՝ թշնամական դէպի եւրօպական պետութիւնների որևէ միջամտութիւնը, լսել անգամ չեն ցանկանում այնպիսի բաների մասին, ինչպէս հայկական աւտօնօմիա կամ առանձին հայկական րէֆօրմա—այն էլ մեծ պետութիւնների ցուցմունքով կամ հսկողութեամբ։ Այդպէս էին նրանք արտայայտվում դեռ իշխանութեան հասնելուց շատ առաջ։

Բայց թէ հայերից ոմանք տրամադիր էին և դրանից յետոյ ևս հետեւել իրանց՝ արդէն նոր պայմանների մէջ մաշված յեղափոխական աւանդութեան, դա պարզ է նորագոյն փաստերից։

Դաշնակցութիւն կապելով ահրարների հետ, այդ հայերը մասնակցեցին մարտի 31-ի հակա-յեղափոխութեան. հայ Զօհրապը ընտրվեց փոխ-նախագահ պարլամենտի, որ այդ օրերը դատարկվեց երիտասարդ-թիւրքերից ապստամբված զինուորների ձեռքով։ Իսկ մի ուրիշ հայ, Վարդգէս, զնաց այդ ահրարական պարլամենտի կողմից, պատգամաւորների թւում, Սալօնիկի լէգէօ-

*) «Մշակի» № 109-ում Տահրիարի «Մաքեր և փաստեր» յօդուածում խոստացել էինք «Слово» լրագրի № 788-ից քաղել և տալ այս յօդուածը։ Խմբ.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Ա.

Ինքզինքը չկրցաւ ճանչցնել. Թէև իր վրայ համեստօրէն խօսելու ժուժկալութիւն մը բնաւ չփորձեց։ Իր հոգեբանութիւնը, գրականութիւնը, դիւանագիտութիւնը և յեղափոխութիւնը կեանքին լաբիւրին է, որուն անել բաւիղներէն առանց շուարումի զինքը չճանչցողները պիտի չկարենան անցնիլ։ Արփիարեան Արփիարի մէջ կուզեմ փնտռել նկարագրի մարդէ աւելի՝ գրագէտ գրիչը։ Եւ իր գրականութեան հոգեբանութիւնը բարեբաղդաբար շատ պարզ է. ես զինքը երջանիկ պիտի համարէի, եթէ հագած ըլլար իր վէպերուն հոգին, որ մեր սրտերուն մօտ է։ Այդ հոգին պիտի գտնենք ու ցոյց տանք այս էջերուն մէջ. իր ամենէն բազմաշրինդ վէպն ընդունուեցաւ «Կարմիր Ժամուցը»*)։ Կը վերլուծեմ այդ վէպին արուեստագէտ էջերը. և առանք գրած է այն պահուն, երբ ինքը արդէն այլ ևս ճանչցուած է բծախնդիր, դժուարահաճ գրագէտ, քննադատ և գեղեցկագէտ գրիչներու դասաւոր։ Ու բընականաբար իրմէ կատարելութիւն մը կը սպասուէր, վարպետի յատկութիւն. և եթէ առանց վիպական խոր մարզումի կիջնէր գրականութեան կրկէսը ու կը շարժէր գեղարուեստի գրական վրձինը, այդ պիտի համարուէր յանդգնութիւն։ Սակայն ինչ որ ծանօթ էր, անգգոյշ մը չէր Արփիարեան, ուրեմն գեղեցկագիտական պաշարով մը կը ձեռնարկէ գրել իր հասուն հասակի գրական վէպը։ Յաջողած է։ Սակայն նախ քննենք, թէ ինչ է այդ վէպին նիւթը։ Մեծ փոթորիկը, որ Թիւրքիոյ հայուն գլխէն անցաւ, կանխաւ արդէն արշալոյսը կարմրցած էր հորիզոնի վրայ, ուր նայելով պիտի հասկնանք «Կարմիր Ժամուցին» լեզուն։ Ու նախ ծանօթանանք անոր վսեմափայլ էֆէնդիին։ Երեսուն տարիէ ի վեր Խասգիւղէն՝ Օրթագիւղ փոխադրուած Քիւրքճեան Հայրապետ էֆէնդին է ան. սակայն այնքան ծանօթ որ անոր ո՛չ անունը, ո՛չ մականունը, այլ էֆէնդի յորջորջումը բաւական էր. ամեն թաղեցի կը հասկնար թէ նա Քիւրքճեան Հայրապետն էր։ Ժամասէր, ողորմասէր և միշտ ներկայ իր թաղական ժողովներուն։ Իր քայլերը լարուած են եկեղեցիէն խորհրդարան, պահարանէն տուն և տնէն պալատ։ Նախանձելի և հանգիստ կեանք մը կունենայ. սակայն 1890 օգոստոս 19-ին կը խանգարի այդ հանգստութիւնը։ Այդ օրը ժամուն տօնախմբութիւնը ըլլալով, հանդիսաւոր պատարագին ինքը ներկայ է, և նոր դարից ձայնեղ սպասաւոր քահանայ մը, մղուած խանդավառ հայրենասիրական անզուսպ կրակէն, ուժգնօրէն բերնէն «Ազատութիւն եղբարցը» կը թողնէ անեղադռո. և ժողովուրդը կորտայ «ամէնը»։ Կը սարսափի էֆէնդին. Ի՛նչ լուր պիտի երթար պալատ... Ու ինքը մտմտուքով ու զայրոյթով կը թողու պատարագը և կերթայ մտածելու խորհրդարանին մէջ։ Հոն կը հասնին ժողովոյ անդամ միւս ազնուաշուքները, սրբազանը և նաև քահանան, որ բարկաճայթ որոտացած էր «Ազատութիւն եղբարցը»։ Էֆէնդին դըժկամակութեամբ կը սկսի խօսիլ, սաստել, թէ ինչպէ՞ս անխոհեմութեամբ և առանձին շեշտով նոյն օրը «Ազատութիւն եղբարցը» կերգուի։ Եւ կը վիճաբանի երգչին հետ. սակայն Հայաստանէն եկած այդ քահանան բնաւ չէր պատկառիր վսեմափայլ էֆէնդիէն ու իր ընդվզող գաղափարին մէջ յամառ կը մնայ։ Քահանային անունը Յուսիկ էր, իր սուրբին բնաւորութեան ալ ուղած էր նմանիլ և մնալ ի սէր քրիստոնէութեան խորոխ։ Ինքը իր գիւղին—Տօմուզ գիւղի—յեղափոխական քահանան էր, հրացանները կօրհնէր և հայ կարիճներուն կը յանձնէր։ Ըմբոստացումի քարոզներ կուտար և կուզէր, որ Կ. Պօլիսը՝ իր ժողովուրդէն դիւցազնութեան օրինակ առնէ։ Եւ այդ տէրտէրին հոգեբանութիւնը, որ Արփիարի նրբչեակ գրչէն կը բղխի, կը տեսնենք այս պարբերութեան մէջ։

«Նորընծային քարոզներուն համբաւը տարածուեցաւ շրջակաները։ Աղէկ եղանակին՝ թէ մօտիկ գիւղերէն, թէ քաղաքէն ժողովուրդը տէր Յուսիկը լսելու կուգար։ Բազմութիւնը կը հաւաքուէր գերեզմանատունը, երկիւղած լռութեամբ մօտիկ ընելով իր սրտին խօսող պարզուկ լեզուն։ Արշամ միշտ ունկնդիրներուն մէջ էր. կը սիրէր ու կը յարգէր տէր Յուսիկը, որուն ինքզինքը հոգւոր ու մտաւոր ծնողքը համարելու իրաւունքն ունէր։ Մտերիմներ էին։ Օր մը վարժապետը տէրտէրոջ դիտողութիւն ըրաւ, թէ քարոզներուն Աւետարանէն բնաբան չէր դներ։ Միշտ Հին-Կտակարանը, Գործք Առաքելոցը, կամ ազգային սուրբերը կը ներշնչէին զինքը։

«—Հին-Կտակարանն ալ սուրբ գիրք չէ՞,—հարցուց տէրտէրը ժպտելով։

«—Անանկ է, սուրբ գիրք է, բայց Աւետարանն ալ շատ անուշ է,—պատասխանեց վարժապետը։

«Տէր Յուսիկ, քանի մը բոպէ վարանումէ յետոյ, ըսաւ.

«—Ձեզ վախնար որ շատ անուշութիւնը մեր ժողովուրդը մեղկացնէ։

«Դիտողութիւնը նոր էր։ Արշամ սկսաւ մտածել։

«—Կը տեսնես, եղբայրս,—շարունակեց տէրտէրը,—որ մեր արօրներ վարողները եզներ են։ Մեզի կեանք տուող ցորենին ան պտտիկ հատիկները ունենալու համար, խոշոր-խոշոր, ուժով-ուժով եզներ պէտք են։ Գառնուկով արտ կրնա՞նք հերկել։

«—Անշուշտ ոչ։

«—Մեր ազգին քարոյական կեանքն ալ դաշտերուն կը նմանի, մանաւանդ որ խոպանացեալ անմշակ է. ու հիմակ տրամ հող դարձած է։ Գառնուկին քաշած արօրովը չենք կրնար հոն ակօս բանալ ու սերմնացանք ընել։

«Արշամ ձախ ձեռքին մատներովը իր պզտիկ մօրուքը սկսաւ արագ-արագ քաշկռտել։ Տէրտէրը վերջն ո՞ւր պիտի բերէր։ Ատ կոշտ գիւղացիին մէջ նոր մարդ մը երեւան կուգար, իր մտքէն չանցած։

«Տէր Յուսիկ յանձնապաստան մը չըլլալուն, մեծ գոհունակութիւն պիտի զգար, եթէ մտածութիւններուն վաւերացումը իր վարժապետէն լսէր։ Միտքը ամփոփելով դատանանքը կարճառօտ բանաձեց։

«— Քրիստոսը,—ըսաւ,—բոլոր գառն Աստուծոյ կը ներկայացնեն։ Գառնուկը կը սիրենք, կը փայփայենք, բայց առանց իրեն ալ կրնանք ապրիլ։ Իսկ կեանքերնիս եզէն է, վասն զի ուժովը ան է։

«Ու, երկինք նայելով, յարեց.

«— Ուժովը մէկն է։

«Արշամ ալ ինքնաշարժմամբ վեր նայեցաւ, իբր թէ ինքն ալ բան մը տեսնել կը հաւատար, ու, բան մը չգտնելով, հարցուց.

«— Մէկն ո՞վ է։

«— Եհովան,—եղաւ պատասխանը։

«Տէրտէրն իր գաղափարը պարզեց։

«— Ես շատ մտածելով համոզուեր եմ, որ,—ըսաւ,—մեր ազգին համար տէր Եհովային հովանաւորութիւնը պէտք է։ Եգիպտացիներուն ձեռքէն իր ժողովուրդը փրկողը ան եղաւ։ Մենք ալ փարաւոն ունինք մեր գլխուն վրայ, մենք ալ անհաւատներուն գերին ենք։ Եհովային խրատներուն մօտիկ ընելով պիտի ազատինք։

«Արշամին երեսը կայլակերպէր. աչքերուն մէջ փայլ մը կը շողար, որմէն տէրտէրը ազդուեցաւ. ու քաջալերուած՝ իր տեսութիւնները աւելի պարզեց։ Տէր Եհովան իր ժողովուրդը ամենէն գլխուն ամեն փորձանք կը բերէր։ Եգիպտացիներուն զաւակներն ալ սպաննել տուաւ, անոնց ոսկեղէններն ու արծաթեղէններն ալ իսրայէլացիներուն հալալ ընել տուաւ։

«Այս յիշատակներէն բորբոքուած, տէրտէրը զայրոյթի թեթև շեշտով մը աղաղակեց.

«— Հիմակ, օրհնած, դո՛ւն ըսէ, ես ժողովրդիս ընտիր խրատ տամ որ՝ «բաճկոնակդ առնողին, հանէ շապիկդ ալ տուր»։ Ատ նզովեալ անհաւատները շապիկնիս իրենք ձեռքովին կը հանեն, մեր հանել տալուն չեն սպասեր։ Նլեմ ժողովրդին՝ «մորթդ ալ տուր» պատուիրեմ։ Արդէն մն ալ կառնեն։ Շիտակը, Աստուած թող մեղք չհամարի, իմ բերնէս առաջ չերթար ժամ եկողին խրատ տալ, որ մէկ երեսիդ զարնողին՝ միւսդ ալ դարձուր։ Ատ շուները մեր քէֆին չեն սպասեր, որ աջ կամ ձախ երեսնուս զարնեն։ Աջին ալ կը զարնեն, ձախին ալ կը զարնեն, քթերնուս ալ կը զարնեն, բերաններնուս ալ կը զարնեն, կռնակնուս ալ կը զարնեն, սրտերնուս ալ կը զարնեն։ Կը զարնեն, կը զարնեն, կը զարնեն։ Ալ տեղ մնաց, որ դարձնենք, եղբայր, դո՛ւն ըսէ։

«Պօլսեցի վարժապետը զգածեալ լուռ կը կը մնար։ Աշակերտը հիմակ ինքն էր։ Տէրտէրը՝ մահմեդականին ձեռքէն ոսկրոտի դարձած հայ գիւղացուն կը խորհրդանշանէր։

«— Ակն ընդ ական, ատամն ընդ ատաման, աս է տէր Եհովային կամքը, և ես ալ ժողովրդիս ասանկ կը պատուիրեմ։ Ի՞նչ կըսես, գէշ կընեմ նէ՝ շիտակը դրուցէ,—հարցուց քահանան։

«Վարժապետը, յուզուած, երկու ձեռքովը տէրտէրոջ աջը քաշեց համբուրեց»։ Ե.

(Կը շարունակվի)

*) «Բանքեր Գրականութեան» Ա. գիրք, էջ 1։

ներներին ընդառաջ, ամօթալի, երկմիտ միախոյով՝ հաւատացնել նրանց սահմանադրութեան բարգաւաճման մասին Աբդուլ-Համիդի դաւաճան ձեռքի տակ։

Մի խօսքով այդ կրիտիքական օրերում գործելակերպը հայերի, այսինքն հայ յեղափոխականների, որոնք դաստիարակված են Բերլինի դաշնագրի 61-րդ յօդուածի շնորհիւ եւրօպական միջամտութեան և Թիւրքիայի անդամահատութեան իղձերով, այնպէս էր, որ դրանից յետոյ տեղի ունեցած կոտորածների մէջ, աւելի ճիշդը՝ ներքին երկպառակութիւնների մէջ, մարդ չը գիտէ որն համարել մուսուլման ֆանատիկոսութեան բաժին, որը՝ երիտասարդ-թիւրքական կուսակցութեան դիմադրութեան բաժին։

Այդ ամենի մէջ, ի հարկէ, յայտնվեցին այն հասկացողութիւնների և գործելակերպերի կոնսերվատիզմը և կարճատեսութիւնը, որոնցով աչքի են ընկնում հայ յեղափոխական շրջանները, մասնաւորապէս «Դաշնակցութիւնը», ուր դեռ չեն կամենում հասկանալ այն, որ հասկանալի է ամենքի համար և իրանց հայերի մեծամասնութեան համար, այն է՝ թէ հայկական հարցը Թիւրքիայում, այն ձևով, որով նա դրվում էր վերջին տասնամեակներին, դադարել է գոյութիւն ունենալուց և թէ հայկական քաղաքականութիւնը պէտք է այսուհետև ընդհանուր Թիւրքական ռէֆօրմների շաւղով ընթանայ։

Այդ արդիւնքը, որի անխուսափելիութիւնը, ի հարկէ, այնքան ակնյայտնի կը լինի, որքան աջողութեամբ կը սկսեն աշխատել երիտասարդ-թիւրքերը, պէտք է կարևոր հետևանքներ ունենայ և Ռուսաստանի համար։ Ուշադրութիւն դարձնենք հետևեալի վրա։ Դաշնակցութիւն կուսակցութիւնը ծագեց իր ժամանակին՝ կռիւ մղելու Թիւրքաց հայերի վիճակը բարուքելու համար, կռիւ մղելու Աբդուլ-Համիդի անգութ բռնապետութեան դէմ։ Ռուսաստանի սահմաններում այդ կուսակցութիւնը աշխատում էր դարձեալ իր Թիւրքական գործերի համար. նա Կովկասում մարդիկ էր գտնում, փող էր հաւաքում, զէնք՝ Թիւրքաց Հայաստան տանելու համար։

Բայց խնամատար իշխանութիւնը հոգս տարաւ, որ հայ յեղափոխականների համար Ռուսաստանում նոյնպէս որոնէ Թիւրքիային չը վերաբերող և մի այլ աշխատութիւն. դեռ ամենքին յիշելի է հայոց եկեղեցական կալուածների գրաւումը և «Դաշնակցութեան» կազմակերպած դիմադրութիւնն այդ առևանգութեան փորձի դէմ։

Եկեղեցական կալուածների վերաբերմամբ, կուսակցութեան ազդեցութիւնը միանգամից տկարացաւ, բայց այդ ժամանակ նրա համար ծագեց մի նոր գործ՝ ինքնապաշտպանութեան կազմակերպութիւնը հայ-թուրքական ընդհարումների ժամանակ։ Այդ գործը այնքան շատ հրամայողական և կենսական էր, որքան ակնյայտ և ապշեցուցիչ էր իշխանութիւնների յանցանքը, որոնց չէզոքութիւնը համարեա թէ պատճառաբանվում էր այն մտքով, թէ թոյլատրելով հայերին և թուրքերին փոխադարձ ջնջման ազատութիւն, դրանով յետ պահել նրանց համառուսական յեղափոխութեան մոլորութիւններից։

Այդ էպիզօդը վերջանալուց յետոյ ծանրութեան կենտրոնը դարձեալ տեղափոխվում է Թիւրքիա, և մենք տեսանք, թէ նոր յեղաշրջումը նրա պատմութեան մէջ ինչպէս խլում է բոլորովին այդտեղ «Դաշնակցութիւնից» հողը։

Հայերի առաջ ահագին կարևորութիւն ունեցող հարց է դրվում. ինչպէս սազեցնել իրանց յարաբերութիւնները դէպի օսմանեան կայսրութիւնը արդէն ոչ Աբդուլ-Համիդի, այլ Մուհամմէդ V-ի։ Այդ հարցը չէ կարելի լուծել այլ ժամանակից կտրված և ուրիշ պայմանների վրա հաշւված յեղափոխական գործելակերպով։

Եւ ահա այդպիսի մի ժամանակ, հայ յեղափոխական քաղաքականութեան ճգնաժամի ժամանակ Թիւրքիայում, ռուսական իշխանութիւնը նորից միջոցներ է ձեռք առնում, որպէսզի թարմացնէ և նորոգէ «Դաշնակցութեան» յեղափոխական աւանդութիւնը։

Ինչպէս ասացինք վերևում, կատարվում են խմբային ձերբակալութիւններ հայերի մէջ։ «Կալանաւորում են,—ինչպէս հաղորդում են մեզ հեղինակաւոր աղբիւրից,— Թիֆլիսում, Երևանում, Կարսում, Շուշում, Էջմիածնում. կալանաւորվում են փաստաբաններ, բժիշկներ, գրողներ, քահանաներ, ուսուցիչներ, վաճառականներ, կրթական հաստատութիւնների հոգաբարձուներ, Էջմիածնի հոգևոր ճեմարանի ռէկտօրը և այլն»։

Սա մեր կառավարութեան սովորական գործելակերպն է կրամօլան ոչնչացնելու համար։ Ճզմել կուլտուրական արտը ոստիկանական կոպիտ կօշիկներով, արմատախիլ անելու համար մի քանի բոյսեր, որոնք ով գիտէ ինչի համար որոմ են համարվում, միթէ դա չէ մեր վարչական ոճի պահպանութիւնը։

Թիւրքիայի ասիական վիլայէթներում և նահանգներում, ըստ երևոյթին, կային վալիներ, որոնք չը կարողացան հասկանալ ապրիլի սկզբին Կ. Պոլսում կատարված դէպքերը և համարեցին, թէ հասել է ժամը «կոտորելու» քրիստոնեաներին։

Մեզ մօտ, ինչպէս յայտնի է, երկպառակութիւնը, բարեբաղդօրէն ոչ արիւնահեղ, կարծեցեալ «երիտասարդ-թիւրքերի» և հայրենի եղանակով «շարիաթի» կողմնակիցների մէջ, վերջացաւ «շարիաթի» յաղթութեամբ։ Եւ արդեօք «բարեացակամ» կովկասեան իշխանութիւնը այդ առիթով չունեցաւ այն դատողութիւնը, թէ... հասել է ժամանակը հուպ տալ հայերին։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՌՕՐԵԱՅ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Ես միշտ տրամադիր եմ եղել կարծելու, որ անձնաւորութիւնները, երբ մանաւանդ նրանք հրաւիրված են ղեկավարելու հաստատութիւններ, ահագին, նոյնիսկ վճռական նշանակութիւն ունեն ոչ միայն նրանց յանձնված է հաստատութիւնների բաղդի համար, այլ և այն ամբողջ սֆերայի, որի հետ շփվում է այդ գործունէութիւնը։ Որքան էլ «կարգի», կանոնի տակ չը լինի գցված անձնաւորութեան գործունէութիւնը և մինչև անգամ նրա իւրաքանչիւր, ամեն մի քայլը, այնուամենայնիւ նրա անհատական, եսական դիտողութիւնների համար, որոնք ինչպէս միակ ևեթ բեղմնաւորում են մարդկանց գործունէութիւնը, մնում է բաց մի ամբողջ աշխարհ՝ զերծ այդ ռեգլամենտացիայի ազդեցութիւնից։ Այդ հանգամանքը չը պէտք է մոռանալ։ Այս տեսակէտից ի միջի այլոց բոլորովին հասկանալի է, թէ որքան տեղի և օրինացի էին այն պայքարները, որոնք մղվում էին թէ մամուլի և թէ հասարակութեան մէջ՝ մի արժանաւոր պետ ընտրելու կաթողիկոսական գահի համար։

Այս րոպէիս, երբ գրում եմ այս տողերը, արդէն յայտնի է, որ այդ պատւական պաշտօնի համար հրաւիրված է, ժողովրդի կամքով, Իզմիրլեան սրբազանը։ Ո՛րքան յոյսեր կան դրված նրա վրա և ո՛րքան այդ յոյսերը, աւաղ, լայնածաւալ են։

Եւ դա շատ հասկանալի է. սպասումների մէջ մենք անցրինք պատմական մի ամբողջ դարաշրջան և այդ երկար ժամանակամիջոցում նրանք երբէք չիրականացան։ Խրիմեանը, որն իր ընտրութեան օրին հաւանութեան քուէ էր ստացել, կարծեօք, ամբողջ հայութեան կողմից, դարձեալ ի դերև հանեց այդ յոյսերը։ Իսկ վերջին զարհուրելի դէպքերը, որոնք տեղացին հասարակութեան գլխին, աւելի ևս սաստկացրին այդ սպասելիքները։ Հասկանալի է, որ Իզմիրլեանի վրա հասարակութիւնը տրամադիր է նայելու իբրև այն փայլուն աստղի վրա, որը ցայտելով հայկական երկնակամարի վրա՝ գալիս է վերջապէս սփոփելու և պիտի իբր թէ սփոփէ այդ բոլոր վշտերը... Դա, ի հարկէ, պատրանք է։

Այն նեղ շրջանակները, որոնց մէջ պէտք է հոսէ Կաթողիկոսի առաջիկայ գործունէութիւնը, չեն կարող առանձին լայն և բազմապատում լինել։ Սպասել, որ հայկական հասարակութեան մէջ, փոքրիկ հայկական հասարակութեան մէջ, Կաթողիկոսը պէտք է գնէ և վճռէ համաշխարհային բնաւորութիւն ունեցող խնդիրներ, ինչքան էլ այդ մասին և չը տենչային մեր իդէօլօգները, կը նշանակէ՝ մի կողմից սնոտի յոյսերով զբաղվել, ապարդիւն կերպով վաճառել ժամանակը, իսկ միւս կողմից յանցաւոր կերպով չօգտվել րոպէից այն բոլոր սահմաններում, ինչ սահմաններում որ դեռ ևս կարելի է օգտվել։ Ոստիկանապէս կազմակերպված ազգերի մէջ, որտեղ ամեն ինչ գրահաւորված դրութեան մէջ է և ամեն ոք և ամեն ինչ կասկածի տակ է գցված, սօցիալ-տնտեսական փորձերը, որքան էլ նրանք արտաքուստ և գայթակղեցուցիչ չը լինէին, միանգամայն անտեղի են և միամտական, եթէ խնդրի վրա նայելու լինէք, ի հարկէ, ժողովրդի անյետաձգելի իրական շահերի տեսակէտից։ Երբէք չը պէտք է մոռանալ, որ մենք, ինչպիսի կարծիք էլ չունենայինք մեր մասին, կարող ենք անել միայն այն, ինչ որ հնարաւոր է, և եթէ վաղը ձեզանից մի ոք փորձէ անելու այն, ինչ որ այս կամ այն պատճառով հնարաւոր չէ, նա, պիտի հաւատացած լինել, կը զրկվի կարելիութիւնից անելու և այն քէնը, որը, նորմալ պայմաններում, դեռ ևս կարող էր անել։

Այդպիսով՝ եկող Կաթողիկոսի գործունէութիւնը, իրերի և հանգամանքների ոյժով, զրկված կը լինի, մանաւանդ ներկայ պատմական րոպէին, չափից դուրս նեղ շրջանակների մէջ։ Բայց դա, թւում է, դեռ միևնոյնը չէ, որ այդ գործունէութիւնը ընդմիշտ պիտի անօգուտ կամ անպտուղ լինի։

Եթէ մի կողմ թողնելու լինենք համաշխարհային բնաւորութիւն ունեցող հարցերը, որոնք պատերազմական րոպէներին, թւում է, անյարմար է «գնել և վճռել»,— Կաթողիկոսի առաջիկայ գործունէութեան առաջ մնում է բաց դարձեալ մի ամբողջ լայն դաշտ. դա հայկական կեանքն է գրեթէ իր ամբողջութեանը մէջ. դա մեր առանձին կարգերի հարցերն են, որոնք վաղուց է՝ ինչ սպասում են իրանց հերթին վճռվելու համար և որոնց, օգտվելով իրաւունքից և կարելիութիւնից, պէտք է վերջապէս անօրինել։ Պէտք է իմանալ, որ կեանքի այլ և այլ արտայայտութիւնները սերտ կցված են իրար հետ և նրանց մի մասի կարգաւորումը անմիջապէս պիտի ձգէ-քաշէ իր ետևից և միւս մասերի կարգաւորումը, թէկուզ հաւասարակշռութեան օրէնքի ոյժով։ Այս տեսակէտից մանր հարցեր չը կան, եթէ նրանք վերաբերում են մասսայի շահերին։ Վերցրէք նոյնիսկ մի այնպիսի փոքրիկ հարց, ինչպիսին է հոգևորականութեան ապահովութեան հարցը։ Այդ խնդրի խելացի և նպատակայարմար վճիռը, մտցնելով կեանքի մէջ աշխատանքի վարձատրութեան առողջ սկզբունքը, ակամայօրէն պիտի փորէ նրա մէջ իր ակօսները և նոր ուղիներ առաջարկելով կեանքին՝ ստիպէ նրան, գուցէ, ուրիշ կերպ ղօղանջել։ Չէ կարող կեանքը նոր հնչիւններ չարձակել՝ իր մէջ մտցրած նոր ձայների ներկայութիւնից։ Կարևոր է խնդիրների լուծման կերպը և նրանց պատուաստման եղանակը կեանքի մէջ։ Իսկ այդպիսի «մանր-մունր» խնդիրների թիւը ահագին է։ Այդ կատեգօրիային է պատկանում տեղական-գաւառական հոգաբարձութիւնների օրգանիզացիայի խնդիրը, որոնք Էջմիածնի տեղական ագենտները լինելով՝ ահագին պարտականութիւններ ունեն կատարելու. այդպէս է արժանաւոր, ժամանակակից մտքով, հոգևորականութիւն ունենալու խնդիրը. այդպէս է հասարակական-եկեղեցական կալուածքների տնօրինութեան գործը. այդպէս է սինօդի կազմակերպութեան և նրա ֆունկցիաների որոշման գործը, և այլն, և այլն։

Ինչպիսի տարազով կարող էր ծփել կեանքը և ո՛րքան կուժեղանար նրա տեմպը, եթէ հնար լինէր թէկուզ յիշածս խնդիրները մտցնել նրա մէջ առողջ և խելացի մշակված հիմքերի վրա։ Ո՛րքան խոր ակօսներ կը փորէին նրանք կեանքի դաշտում և ո՛րքան նոր ուղիներ կը տային նրանց՝ հասարակութեան կրթութեանը համար։

Մօսկվա — Ա. Ղուլեան

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Հեռագրով)

Պետերբուրգ, 24 մայիսի

117-րդ նիստը բաց է Խոմեակովի նախագահութեամբ։

Նախագահը յայտնում է, որ աջակողմեանների ֆրակցիան մի յայտարարութիւն է ներկայացրել, որով խնդրվում է ժամ առաջ հերթական հարց շինել ռուս ժողովրդի միութեան մասին ուղղված հարցապնդումը։

Տիմօշկինը, պաշտպանելով յայտարարութիւնը, ասում է, որ աջակողմեանները պնդում են, որ շուտով քննվի հարցապնդումը, որպէսզի միութեան վրայից հեռու վանվի նրա անարդարացի կերպով բարդած մեղադրանքը (ծափահարութիւն աջակողմում, աղմուկ ձախակողմում)։

Նախագահը բացատրում է, որ դեռ, մինչև աջակողմեանների յայտարարութիւնը ռուս ժողովրդի միութեան գործողութիւններին վերաբերող հարցապնդումը, մտադրութիւն կար առաջին հերթին դնել ժողովրդական կրթութեան երեք նախագծեր, ըստ որում պարզվում է, որ հարցապնդումը հարկ կը լինի քննել չորեքշաբթի կամ հինգշաբթի օրը։

Տիմօշկինը յայտնում է, որ աջակողմեանների ֆրակցիան իրան բաւարարված է համարում նախագահի բացատրութիւնից, եթէ հարցապնդման քննութիւնը կատարվի չորեքշաբթի օրը (ծիծաղ ձախից)։

Նախ.—Շնորհակալ եմ, յամենայն դէպս, դրա համար։

Ընդմիջումից յետոյ նիստը վերսկսվում է. նախագահն է Խոմեակովը։

Քննութեան առարկայ դարձեալ մի դաւանութիւնից միւսին դառնալու խնդիրն է։

Մեազկին խօսում է խղճի անսահման ազատութեան օգտին, թէև կասկածում է, որ այդ ազատութիւնը հազիւ թէ իրականանայ ոստիկանական պետութեան մէջ նրա բիւրօկրատիկ ռէժիմով հանդերձ (ծափ. ծայրայեղ ձախակողմեանների աթոռներում)։

Րօզէն, Պարչեվսկի, Կարաուլով շեշտում են նոյնպէս խղճի ազատութեան վրա և օրինակներ են բերում ամեն մէկը իր երկրից, թէ ինչպէս կառավարութիւնը բռնութեամբ մարդկանց ստիպում է ուղղափառութիւն դաւանել։

Նախագահ Խոմեակովին փոխարինում է բարօն Մէյենդօրֆը։

Շէյնկովը պաշտպանում է ուղղափառութեան գերիշխանութիւնը միւս կրօնների նկատմամբ։

Միլիւկովը նկատում է, որ խղճի ազատութիւն առաջինը ազդարարվեց հոկտ. 17-ի մանիֆեստով։

Պօկրօվսկի 2-րդը յայտնում է, որ սօցիալ-դեմօկրատները, իբրև մաքուր սկզբունքների կողմնակիցներ առհասարակ, հաւատարիմ կը մնան իրանց և ներկայ դէպքում, պաշտպանելով խղճի ազատութեան սկզբունքը ամբողջ մաքրութեամբ։ Սօցիալ-դեմօկրատները կարծում են, որ կառավարական օրինագծում ստուեր անգամ չը կայ խղճի ազատութեան։

Իշխ. Կուրակինը դէմ է քրիստոնէութիւնից ոչ-քրիստոնէութեան անցնելու թոյլատուութեանը։

Վիճաբանութիւնները ընդհատվում են ժամանակի ուշ լինելու պատճառով։

Անձնական հարցի առիթով գերապատիւ Եւլօգին ասում է. «Երբ ես տեղեկացնում եմ Դումային Խոլմի ժողովրդի տանջանքների մասին, ինձ ասում են,—լռեցէք. դա մարդատեսացութեան յերիւրանք է։ Ես հասկանում եմ, երբ այդպէս են խօսում լեհերը. յիշում եմ այդ ժամանակ աստուածաշունչի խօսքը՝ «կատուն գիտէ թէ ում միսը կերաւ». բայց երբ այդ ասում են մեր ռուսները, թէկուզ և կադետներից, ես չեմ կարող այդ խօսքերն ուրիշ կերպ անուանել, քան ամենաքստմնելի փարիսեցիութիւն, կեղծաւորութիւն և բռնաբարում ճշմարտութեանը, և ասում եմ նրանց՝ ամօթ ձեզ, պարոններ» (երկարատև և աղմկալից ծափ. աջակողմից, բարձր բացագանչութիւններ՝ «բրաւօ բրաւօ»)։

Նախագահ.— Ձերդ գերապատւութիւն. ձեր վերջին խօսքերի համար, ի ցաւ իմն, ես պէտք է ձեզ կարգի հրաւիրեմ (ծափ. ձախից, բացագանչութիւններ՝ «բրաւօ». աջից ուժեղ աղմուկ. զարկում են բռունցքներով. աղաղակներ՝ «Օտար ազգի զաւակ, ինչպէս ես դու համարձակվում կարգի հրաւիրել ուղղափառ եպիսկոպոսի։ Ֆինլանդիայի բարօն, օտարազգիները դուրս. գնա ջհուդների մօտ. դուրս, դա խոզութիւն է. ջհուդ, ապրում ես ռուսաց հացով, դուրս»)։

Նախագահն ուժգնութեամբ զանգահարում է և փորձում է խօսել։ Ուժեղ աղմուկը բոլորովին խլացնում է նրա խօսքերը։ Դումայի գրգռված անդամները հեռանում են իրանց տեղերից և խիտ բազմութեամբ ժողովվում են նախագահական ամբիոնի բոլորքը. Կենտրոնը և օպպօզիցիան խիտ պատով կանգնած են աջակողմեանների դէմ ու դէմ, որոնց մէջ աղմուկը և աղաղակները չեն դադարում։

Նախագահը թողնում է իր տեղը։

Նախագահի կարգադրութեամբ պրիստաւի օգնականները խնդրում են պատգամաւորներին դուրս գնալ նիստի դահլիճից։

Նիստը ընդհատվում է ժամը 6 և 8 րոպ.։

Դումայի դիւանատունը հրաւիրատոմսեր է ուղարկում հետևեալ նիստի համար, որ նշանակված է կիրակի, մայիսի 24-ին, ցերեկվայ ժամը 2-ին։

—

118-րդ նիստը բացվում է Խոմեակովի նախագահութեամբ։

Դիմելով Դումային նախագահն ասում է.

«Ես ամբիոն բարձրացայ այսօր ծանր զգացմունքով. երրորդ Դումայի գոյութեան ամբողջ ժամանակաշրջանում այս պատւաւոր պատերը հանդիսատես չեն եղել բնաւ այնպիսի մի ցաւալի նիստի, ինչպիսին էր երէկվայ նիստը։ Ես չեմ վստահանայ խօսք անգամ բերնիցս թողնել որևէ մէկի գործողութիւնների մասին, ով էլ որ դա լինի, սկսած նախագահողից, որովհետև ես դատաւոր չեմ այդ բանում, քանի որ երէկ ես չէի նախագահում. սակայն ես պէտք է դիմեմ Դումային, խնդրելով նրան յիշել, որ Դուման, որ շնորհված է Թագաւորի կամքով և յանձնված է պետութեանը, որը և ձեզ է ընտրել, յանձնել է ձեզ այս թանգագին գանձը, որպէսզի նա պահվի մաքուր և անարատ. պետութիւնը ձեզ, պարոններ, տուել է ահագին մի գործ, որ դուք պէտք է պահպանէք ձեր պատւի ու պարտականութեան գիտակցութեամբ։ Ես պէտք է ասեմ, որ երէկ այդ ամենը մոռացվեց, պարոններ. Դումայի պատերի մէջ խստագոյն, անթոյլատրելի վիրաւորանք հասցվեց նախագահին։ Պարոններ, նախագահներին դուք ինքներդ էք ընտրել, նրանք ինքնակոչներ չեն. դուք էք նրանց վրա ծանր բեռ դրել և դուք էլ յանուն ձեր պատւի պէտք է պաշտպանէք ձեր ընտրած նախագահներին։ Նրանք զէնք չունեն հակազդելու այն վիրաւորանքների դէմ, որ շպրտվում են նրանց այս կամ այն կողմից։ Ես պատւի կոչ եմ անում Դումայի ամեն մի անդամի, խնդրելով չը մոռանալ, որ ձեզանից ընտրված նախագահների դէմ դուք երկու ճանապարհ ունէք—գրաւոր բողոք և սև գնդակ դէպի ձախ, երբ տեղի կունենան նոր ընտրութիւններ։ Ուրիշ ճանապարհ բողոքելու համար չը կայ. իսկ ամեն տեսակ վիրաւորանքները նախագահի հասցէին ըստ էութեան նրանց հեղինակներին են պատկանում։ Ես կոչ եմ անում ձեզ, պարոններ, և հաւատացած եմ, որ երբէք այդ ցաւալի դէպքը չի կրկնվի։ Իսկ եթէ—Աստուած մի արասցէ—այդ կը լինի, չը փոշմանէք. ձեր ընտրած նախագահները ստիպված կը լինեն գործել ամենայն խստութեամբ, որ տրված է նրանց նակազով» (բազմաթիւ բացագանչութիւններ կենտրոնում և ձախից՝ «խնդրում ենք, խնդրում ենք». երկարատև ծափահարութիւն կենտրոնում և ձախակողմում՝ «ինչ բան է դիմել աջակողմեանների պատւին»)։

Այնուհետև մի դաւանութիւնից միւսին անցնելու մասին թէր և դէմ խօսում են աջակողմեան և ձախակողմեան հռետորներ։

Սակայն խնդիրը լուծվելու է տասը հռետորների խօսելուց յետոյ, որոնցից հինգը խօսելու են կառավարական օրինագծի դէմ, իսկ հինգը պաշտպանելու են այդ։

Նախագահը նիստի վերջում յայտնում է, որ բողոքներ են ստացվել նախագահողի երէկվայ և այսօրվայ նիստերում ցոյց տուած գործողութիւնների դէմ. այդ բողոքները միացվում են օրակարգին։

Նիստը փակվում է ժամը 5 և 52 րոպէին, հետևեալը մայիսի 26-ին։ (Հ. Գ.)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեան համար Թիֆլիսում կազմվելիք կարգադիր մասնաժողովի ընտրութիւնը և կազմակերպութիւնը հետևեալ ձևով է ծրագրված. Թիֆլիս քաղաքի բոլոր ծխական հոգաբարձութիւնները և եկեղեցիների երէցփոխները ընտրում են իրանց միջից ներկայացուցիչներ. մի-մի ներկայացուցիչ պէտք է ընտրեն վաճառականների, արհեստաւորների դասակարգերը, Կ. Հ. Բարեգործական Ընկերութիւնը, Գիւղատնտեսական Ընկերութիւնը, Հայոց Ազգագր. Ընկերութիւնը և խմբագրութիւնները։ Ամբողջ մասնաժողովը բաղկացած է լինելու 12—14 անձերից։ Ամսիս 24-ին, կիրակի, Թիֆլիսի առաջնորդարանում կայացաւ ծխական հոգաբարձութիւնների և երէցփոխների ժողովը, որ ընտրեց ներկայացուցիչներ Ալ. Քիշմիշեանին, Ց. Մէլիք-Բախտամեանին, Ռ. Ցովհաննիսեանին, Տ. Գօզալեանին։

✦ Ամսիս 24-ին, կիրակի, Վանքի և Բեթղեհէմի եկեղեցիներում նշանակված էին երկրորդ և վերջին ծխական ժողովներ՝ Մարիամեան-Յովնանեան դպրոցի հոգաբարձութեան պատուիրակներ ընտրելու համար։ Վանքի եկեղեցում, ծխականների սակաւութեան պատճառով, ընտրութիւնը յետաձգվել է առաջիկայ կիրակի, մայիսի 31-ին, իսկ Բեթղեհէմի եկեղեցում ընտրութիւնը կայացել է և ընտրված են 4 պատուիրակներ—պ.պ. բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան, բժշկապետ Կուկուջանեան, Վ. Ալանեան և Ա. Զաւրիեան։ Մողնու եկեղեցում ընտրութիւնը նշանակված է նոյնպէս առաջիկայ կիրակի, մայիսի 31-ին։

✦ Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան խորհուրդը ի պատասխան իր հեռագրի, երէկ ստացել է Պարիզից Ալ. Մանթաշեանից հետևեալ հեռագիրը. «Սրտանց շնորհակալ եմ ձեզանից և ընկերութիւնից ինձ ցոյց տուած պատւի համար՝ ընտրելով ինձ Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան պատւաւոր անդամ։ Անկեղծօրէն աջողութիւն եմ ցանկանում ձեր անխոնջ աշխատանքներին»։

✦ Կուկիայի Ս. Աստուածածին եկեղեցու ծխական հոգաբարձուներ միաձայն վերընտրվել են հին կազմի անդամները՝ Ստեփան Քափանակեան, Ս. Խարազեան, բժ. Խարազեան, որոնք իբրև ինտելիգենտ, կրթեալ անձինք՝ անշուշտ կը ծառայեն ժողովրդի պահանջներին։

✦ Կիրակի օրը ժուռնալիստների Թիֆլիսի ընկերութեան անդամների ժողովը չը կայացաւ՝ օրինական թւով մարդիկ չը լինելու պատճառով։

✦ Վաղը տեղի կունենայ Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան անդամների արտակարգ ընդհանուր ժողովը։

✦ Մեզ խնդրում են տպել հետևեալը. «Ուսուցչական Միութեան նախաձեռնութեամբ կազմակերպված բանախօսութիւնը ռուսաց լեզուի դասաւանդութեան մեթօդիկայի մասին ունկնդիրների սակաւութեան պատճառով չը կայացաւ։ Բանախօսութիւնը յետաձգվեց չորեքշաբթի, առաւօտեան ժամը 11-ին։ Ուսուցչական Միութեան կենտ. վարչութիւնը խնդրում է յարգոյ ուսուցիչներին, մանաւանդ ռուսերէնի դասատուներին, ներկայ լինել յիշեալ դասախօսութեանը ճիշդ ժամանակին Մարիամեան-Յովնանեան դպրոցում»։

✦ Թիֆլիսի Հայ Տնայնագործական և Գիւղատնտեսական Ընկերութեան զբօսանքը գրաւել էր բաւական մեծ թւով հասարակութիւն, առաւելապէս միջին դասից ու ուսանողութիւնից։ Զբօսանքն անցաւ ուրախ և կենդանի։ Զուարճութիւնների կողքին կար և ուսանելի կողմ. Ընկերութիւնը հանդէս էր դրել զանազան տեղերի ջուլհականոցի արդիւնքները և մի տօրք, որի վրա վարպետուհիները պատրաստում էին գործվածքներ։ Հասարակութիւնից շատերը հետաքրքրվում էին տնայնագործութեան վիճակին վերաբերեալ խնդիրներով։ Եթէ եղանակը լինէր պարզ, զբօսանքից սպասվող եկամուտը կը լինէր մեծ. զբօսանքի վերջում տեղաց անձրև։ Այնուամենայնիւ Ընկերութեան դրամարկղը կը ստանայ ոչ պակաս, քան 300 րուբլի զուտ արդիւնք։

✦ Մայիսի 22-ին ձերբակալվեց վրացական «Մէգօբարի» օրաթերթի խմբագիր երդ.-հաւ. Գ. Րցխիլաձէն։ Ինչպէս յայտնի է, Րցխիլաձէի գործը երեք անգամ քննվեց դատաստանական պալատում, նրա վճիռը երկու անգամ բեկեց սենատը, իսկ երրորդ անգամ Րցխիլաձէին մի տարով բանտարկելու որոշումը հաստատեց։ Ներկայումս նա ձերբակալվում է պալատի վճիռը գործադրելու համար։ («Դրօեբա»)

✦ Ջրահեղձ Ազատող Կայսերական Ընկերութեան գլխաւոր վարչութիւնը ազատ միջոցներ չունենալու պատճառով անհնար համարեց տալ փոխարինաբար 7000 րուբլի Վերայի կամուրջի մօտ լողարան շինելու համար։

✦ Աշխատանքի քաղաքային բորսայում նրա մի քանի օրվայ գոյութեան ընթացքում գրվել են 340 հոգի, որոնցից 58 հոգու պաշտօն է տրվում։ Ինչպէս երևում է աշխատանքի բորսան լուրջ մրցակից կը հանդիսանայ մասնաւոր տեղեկատու գրասենեակներին։

✦ Երկրագործութեան գլխաւոր կառավարչի Կովկասի նախկին լիազօր Մեդվէդևը տպագրութեան է յանձնել իր մի մեծ աշխատութիւնը, վերաբերեալ կովկասեան բուսականութեան։

✦ Ե. Ս. Միրզոյեվը ներկայացրել է Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեանը հանգուցեալ Միրզոյեվի թոշակներ հիմնելու համար կտակած կալուածների և դրամա-

[illegible]

թ. սեպտեմբերի 1-ից մինչև 1910 թ. սեպտեմբերի 1-ը գնահատված են 112,760,000 րուբ.: Պետական հարկի քանակը այս տարվայ համար որոշված է 224,031 րուբլի:

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ օրը, մայիսի 23-ին, հայկական դրամատիկական ընկերութեան Թատերասէրների խումբը խաղաց երեք պիէսներ Զուբալովեան ժողովրդական տանը:

Առաջինը խաղացվեց «Մարիէտտա» 1 գործ. կոմէդիան, որ շատ անգամ է խաղացվել ռուսական բեմի վրա: Բոլոր դերակատարներն էլ — Յոլակ Փիրումեան, Կոճօ և տ. Յասմիկ ու օր. Բէժանեան — իրանց տեղումն էին և խաղացին շատ լաւ: Նկատենք այստեղ, որ սկսնակ սիրողներ օր. Բէժանեանին և Կոճօյին՝ սպասում է ապագայ՝ առաջինը իբրև աշխոյժ ու կենդանի, երկրորդը իբրև կոմիկ խաղացողներ:

Երկրորդը Յովհ. Թումանեանի «Անուշ» պօէման էր, վերածված պիէսի Գ. Երիցեանի ձեռքով: Հարկաւոր ենք գտնում ընդգծել, որ վերածումը կատարված է անխնամ կերպով և անհրաժեշտ է նորից վերակազմել, վերափոխել, որպէսզի ժողովրդական կեանքի մի ուրոյն պատկեր, ինչպիսին նկարագրված է բանաստեղծ Յովհ. Թումանեանի արձակ շարահիւսութեամբ, իր ցանկալի տպաւորութիւնը գործէ հանդիսականի վրա, քան ինչպէս այդ Երիցեանի փոխադրութեամբն է: Խմբերգները թոյլ էին և արհեստական:

Վերջին վօդևիլը, դերասան Արաքսեանի «Սիւրպրիզը», դերակատարների սահուն խաղով մեծ զուարճութիւն պատճառեց՝ դահլիճը ծայրէ ծայր լցրած հանդիսատեսներին:

Ներկայացումները վերջացան գիշ. ժամը 12-ի մոտերը: Ես.

Մ Ա Տ Ե Ն Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա. Արլովսկի. «Մանկական ակումբները Ստօկհօլմում», թարգմ. Մ. Ց., Թիֆլիս, 1909 թ.:

Կուլտուրապէս աւելի բարձր աստիճանի վրա գտնվող ժողովուրդները ամեն միջոց ու ջանք են գործ դնում բուժելու համար իրանց վէրքոտ ու ախտաւոր տարրերը: Իսկ իբրև բուժման միջոցներ ծառայում են ոչ թէ բանտերը, կախաղանները և մահվան պատիժները, այլ աւելի ևս նպատակայարմար, ռացիօնալ և ախտը արմատից ոչնչացնող կուլտուրական ֆիլանտրօպիկ հաստատութիւնները, որոնք ծնունդ են առնում անհուն մարդասիրութեան ու մարդկային երջանկութիւնը անձնականից բարձր դասելու վեհ զգացմունքից: «Մանկական ակումբները Ստօկհօլմում» վերին աստիճանի շահեկան գրքոյկը ծանօթացնում է ընթերցողին Շվէդիայում և Ամերիկայում հիմնված մանկական ժողովարաններին, որտեղ հաւաքում են խնամելու և կրթելու նպատակով փողոցային թափառաշրջիկ, գռեհկացած, բնաւորութեամբ արդէն ապականվող և փչացող մանուկներին: Մանկական ժողովարաններում փողոցներից հաւաքված մանուկները գտնում են ամեն տեսակ յարմարութիւններ՝ գործ անելու, բան սովորելու, կրթվելու և ապագայում հասարակութեանը պիտանի անդամ դառնալու համար: Հարուստ անհատներ հարիւր հազարներ են նուիրում այդ տեսակ մանկական ժողովարանների կառուցման համար: Գործարանատէր Բօրպէնի նուիրած 250 հազար րուբլով Բօստօնում կառուցված է մանկական ժողովարանի մի հոյակապ շէնք, որի պատմութեան հետ ծանօթացնում է վերոյիշեալ գրքոյկը: Այդ ժողովարանում պատսպարվող մի քանի հարիւր փողոցային մանուկների մէջ տարիների ընթացքում ոչ մի գողութեան և ապականութեան դէպք տեղի չէ ունեցել,

[illegible]

կայն չէզոք պետութիւնները ոչ միայն չը թողեցին Ռուսաստանին իր յաղթական դրօշակներով գէթ թափօր անել Կ. Պօլսում և ապա թէ վերադառնալ, այլ ցոյց տուին չէզոք Բերլինը, ուր պէտք է յաղթանակը ձեռին Ռուսաստանը բաժին հանէ, այն էլ առիւծի բաժին, չէզոք պետութիւններին, ապա թէ ձեռնունայն, մինչև կոկորդը պարտքի մէջ խրված ինքը՝ յաղթող, արիւն թափած Ռուսաստանը մի փոքր էլ ընդարձակէր; առանց այն էլ շատ-շատ անսահման, իր կայսրութեան սահմանները:

Թէ որ աստիճան էլ երախտագէտ հանդիսացան բալկանեան սլաւոնները իրանց համար անհաշիւ արիւն, դրամ, պատիւ զոհող Ռուսաստանին, այդ արդէն ամենքը գիտեն:

Շարունակելով միալ ոխերիմ թշնամի Անգլիային, մերժեցինք Նապօլէոնի առաջարկը՝ անպատուաբեր մեզ համարելով մի աննշան, չնչին, կիսավայրենի ժողովրդի հետ դաշնակցել:

Արևելքում օր օրի վրա ազդեցութիւնը նուազեցրած Ֆրանսիայի հետ աւելի սերտ բարեկամութիւններով շաղկապվեցինք, օր օրի վրա «դիր զմեզս ի վերայ մեզաց» անելով, միլիարդների հասցնելով մեր պարտքը: Բանն այնտեղ հասցրինք, որ վերջին փոխառութիւնից մի գրօշ անգամ չը մնաւ Ռուսաստան, այլ վերցվեցին նախ միջնորդութիւնների համար վարձատրութիւնները այդ չարագուշակ պարտքը աջողեցնելու համար, ապա բանկիրների կօմիսիան, բորսաներում որոշ արժէք տալու և տարածելու համար: Իսկ մնացեալ գումարներն էլ բաժանվեցին նախկին պարտքերի տոկոս, ապագայի տոկոսն էլ աւանս պահելով իրանց մօտ:

Հարևան Թիւրքի հետ խօսք մէկ արածի նման Հին Ռուսաստանը ճնշեց այլազգի իր բազմաթիւ հաւատարիմ հպատակների մարդկային, տոհմային, ազգային բնական և սրբազան պահանջները, ի զուր տեղը գինելով այդ հաւատարիմ հպատակներին իր և միմեանց դէմ, միևնոյն ժամանակ գցելով նրանց վաղաժամ մտորմունքների և ձգտումների մէջ:

Մերթ ընդ մերթ կարծէք խրախուսելով, թելադրելով, հովանաւորելով իր հպատակ այլազգիների մարդասիրական տենչանքները, մոլորութիւնների, կարծէք, շարժառիթ հանդիսացաւ:

Այն լուրի առիթով, որ Վեհափառը խօսել է ռուս թղթակիցների հետ հայերին հովանաւորելու մասին, ըստ իս կօրէկտ և մեր Կայսրին էլ հաճելի կը լինի, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վեհափառ Մատթէոս Բ. հայցէ մեր Թագաւոր Կայսրի միջնորդութիւնն ու ինիցիատիվը Հաագայի տրիբունային յանձնելու ընդհանուր հայութեան, իբրև ազգութեան, անձեռնմխելիութիւնը:

Կանխաւ ստանալով մեր Թագաւոր Կայսեր բարեհաճ համաձայնութիւնը, Ամենայն Հայոց Մատթէոս Բ. Կաթողիկոսը կը յայտարարէ այն պետութիւններին, որոնց հպատակ հայ կայ (Պարսկաստան, Թիւրքիա, Անգլիա, Ամերիկա, Ցունաստան, Աւստրիա, Իտալիա, Ռումինիա և այլն և այլն), հայցելով նրանց հովանաւորութիւնն ու պաշտպանութիւնը Հաագայի տրիբունի միջոցով միազգային մի որոշում կայացնելու, որով հայ ազգի խաղաղ զարգացումն ու բարգաւաճումն ընթանայ բնական ճանապարհով:

Ամենայն Հայոց Մատթէոս Բ. Կաթողիկոսն այսպիսով նախ համայն աշխարհին կապացուցանէ, որ ինքը արդարութիւնն ու իրաւունքը իր ազգի խաղաղ, բայց հզօր աւետարանի միջոցով է կամենում պահպանել, երկրորդ՝ իր հօտի և ոչ մի մասին վիրաւորած չի լինի, միմեանց մէջ երկպառակութիւն գցելով, և երրորդ՝ յարգած կը լինի մեր Թագաւոր Կայսրին հէնց նրանով, որ Հաագայի տրիբունային կը լինի յանձված, որի ինիցիատիվը պատկանում է մեր Թա-

[illegible]

Սաֆթար-խանը 17,000 ր., առարկելով որ այդ կողոպուտը կատարված է յիշեալի մարդկանց ձեռքով: Ջը գանձման դէպքում առաջադրված էր փոխ-նահանգապետ Իջլալ-ուլ-Միւլքին արգելք դնել յիշեալի դոյքի վրա: Ռուսաց այս առաջարկութիւնը քիչ չը նպաստեց ներկայ կացութեան:

Մեծ երկիւղի մէջ են գլխաւորապէս այն մարդիկ, որոնք շարժումների ընթացքում կարողացան տնտեսական բաւական վիճակ ստեղծել. արդեօք կը մնայ իրանց՝ ներկայ վիճակը վայելել, թէ դարձեալ հին դրութեան վերադարձի ուրուականը պիտի հալածէ նրանց. ահա մղձաւանջը, որ կախված է մի խումբ մարդկանց գլխին, որոնք չէին ցանկալ հաշւի նստել անցեալի մասին:

Նոր նահանգապետ է նշանակված Թէհրանից Ալա-ուդ-Դօվլէն: Սրա մասին պատմում են, որ շատ խիստ անձնաւորութիւն է: Վերաբացված է քարգուզարխանէն (արտաքին գործոց մինիստրութեան գործակալութիւնը). այս հաստատութիւնը զբաղվում է օտարահպատակների և օտարազգաւան ազգութիւնների գործերով: Վերաբացման հէնց առաջին օրը մի քանի հայերի քաշ տուին կառավարութեան դուռը, ըստ հին սովորութեան, և պահանջեցին անցեալ տարիների հարկերը. որքան գիտենք, մի քանի դրանի շնորհիւ յարմար դատվեց յետաձգել այդ պահանջը...

Եթէ նոր կարգերը, օրինականութիւնը պահանջում են աւերված տնտեսութիւնից հարկեր պահանջել, հետաքրքիր է, թէ ինչպիսի օրինականութիւն և արդարադատութիւն է վերապահված ռահիմ-խանեան վոհմակների համար: Ի դէպ. լսում ենք, որ Թէհրանից մի քանի անգամներով հեռագրված է Ռահիմ-խանին կողոպուտները ու աւարը յետ դարձնել տէրերին... Այսքան միայն:

Առաջները մի ռուս կոզակի անզգուշութիւնից և բնութեան անարդարութեան շնորհիւ ձիու ոտքի տակ մնաց և վիրաւորվեց մի համր ու խուլ պարսիկ ծերունի. այդ լուրը այսօր բոլորովին խեղաթիւրված կարդացի «Մշակի» № 100-ում, «Б.» թերթից արած քաղուածում:

Քիւրդական շարժումների մասին տարածված լուրերը տարտամում են: Քիւրդերը իբր սպասում են Թիւրքայ զօրքին՝ միասին առաջ խաղալու համար:

Թիւրքերը, ինչպէս գիտէք, մի քանի տարի է, որ վիճելի շրջանները գրաւելով տիրապետում են այդ կողմերին: Սուլդուզի գաւառակի գիւղերը, որոնք պատկանում են պարսից ղարափափախ կոչվող խաներին և որոնց բնակչութիւնը սարսափելի կերպով կեղեքվում էր ղարափափախ աղաներից, Թիւրքերի և ազգաբնակութեան միութեան շնորհիւ նոր կարգերի են ենթարկված յօգուտ ժողովրդի:

Սուլդուզի Նաղադէ կենտրոնական գիւղաքաղաքից տեղս հասած մի հայ հոգևորական պատմում է, որ վերացված է բոլորովին բէգեարը որի շնորհիւ իւրաքանչիւր տուն պարտաւոր էր 80—120 օր աղայի հանդերում ձրի աշխատել, նմանապէս շատ հին կարգեր, որոնց շնորհիւ սարսափելի ճնշված էր գիւղացիութիւնը: Այդ շրջանի հին սարսափների մասին պատշաճ առիթով կը դառնանք, ընթերցողին ցուցադրելու, թէ ինչպիսի անկիւններ է ունեցել Պարսկաստանը, ուր ազգաբնակութիւնը կատարեալ ստրկային կեանք է վարել: Իբօ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

23 մայիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Բարձրագոյն շնորհակալութիւն յայտնվեց Ալեքսանդր III-ի արձանը կանգնեցնելու աշխատանքների համար ստատս-սեկրետար՝ Պետ. Խորհ. անդամ կոմս Վ[illegible]ին:

Օրվայ ընթացքում խոլերայով հիւանդացան 12, մեռան 3 հոգի:

[illegible]

ՔԻՇԻՆԷՎ: Լոյս 23-ի գիշերը յարձակում եղաւ քաղաքի մօտ դաստակերտի տիրոջ վրա, որը վիրաւորված է: Առաւօտեան չորս չարագործներն էլ բռնվեցին: Հաստատվեց, որ սրանց և տեղական Թռուցիկ անիշխանական խմբակի միջև կապ կայ:

ՎԵԱՏԿԱ: Բացվեց տեղական և օտար քաղաքների նկարիչների 5-րդ ցուցահանդէսը:

ՄՕՍԿՎԱ: Երեկոյեան ժամը 10-ին Մօսկվայի ապրանքային կայարանում հրդեհ ծագեց, որ ընդունեց խոշոր չափեր: Հրդեհը շարունակվում է:

ԼՕՆԴՕՆ: Արմաւիր-Տուապսէ երկաթուղու ստորագրութիւնը հասաւ 13 միլիօն ֆունտի:

ՄԱԴՐԻԴ: Սենատի և պատգամաւորների պալատի նիստերը յետաձգվեցին անորոշ ժամանակով:

24 մայիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Սենատի վճռաջինջ դեպարտամենտների ընդհանուր ժողովը անհետևանք թողեց Նովօրօսիյսկի համալսարանի նախկին ռեկտոր Զանչէվսկու ու Վասկօվսկու վճռաբեկ բողոքագիրը:

Նոյն առեանը անհետևանք թողեց նաև Նիժնի-Նովգորոդի նախկին նահանգապետ Ֆրեդերիկսի վճռաջինջ բողոքագիրը:

Օրվայ ընթացքում խոլերայով հիւանդացան 9, մեռան 2 հոգի:

Ներքին գործերի մինիստրի օգնական հոֆմէյստեր Զարիկովը նշանակված է դեսպան Կ. Պօլսում:

ՄՕՍԿՎԱ: Ապրանքային կայարանում այրվեցին հացի ու խոտի ամբարները: Վնասները հաշւում են 50,000 րուբլու:

ՏՕՄՍԿ: Անժէրի հանքերի մօտ ծագեց անտառային հրդեհ: Կրակը սպառնում է հանքերին:

ՍԵՐՊՈՒԽՕՎ: Առաւօտեան գիմնազիայի 6-րդ դասատան մի աշակերտ մահացու կերպով վիրաւորեց ֆիննական դանակով պատմութեան ուսուցիչ Սաֆրօնովին:

ԲԵԼԳՐԱԴ: Բուդապեշտի գեներալ-հիւպատոս Պեսկօվիչը նշանակվում է ներկայացուցիչ Սօֆիայում և Ցէտինէում Իօվանօվիչի փոխարէն, որ նշանակվել է գեներալ-հիւպատոս Ուսկիւբում:

ՊԱՐԻԶ: Դիպլօմատիական գործակալ բժիշկ Ստանչիօվը երէկ Ֆալիէրին յանձնեց իր հաւատարմագրերը իբրև արտակարգ դեսպան Բօլգարիայի կողմից Պարիզում:

ԼՕՆԴՕՆ: Տեղի ունեցաւ խնջոյք ի պատիւ բրիտանական պետութեան մամուլի կօնֆերէնցիայի պատգամաւորների: Լորդ Րօզբէրին ճառ արտասանեց:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոյս տեսաւ
Հ Ա Յ Ն Է Ի
«ԸՆՏԻՐ ՄՏՔԵՐ»
գիրքը. գերմ. թարգմ. Արշակ Եղիազարեան
ԳԻՆՆ Է 40 Կ.
Դիմել Թիֆլիս՝ Կենտրոնական, «Գուտենբերգ» և «Փարոս» գրավաճառանոցներին:
(Ե. հ. շ.) 470. 10—1

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է
Բ ա խ ч օ յ ի
ՕՐԷՆ ՁԻՐ ԿՈՒՌՆ Է
Գինն է 5 կոպէկ:
(օ. մ.) 482. 3—1

Լ ո յ ս տ ե ս ա ւ
Հրատար. Գ. Գալստեանի № 34
Անգլիայի քաղաքակրթութեան պատմութիւնը,
Բոկլի, թարգմ. Վ. Աղանեանի:
Գինն է պօստի ծախքով 75 կոպէկ:
Գաւառացիները կարող են պօստի մարկաներ ուղարկել:
ՆՈՅՆ ՏԵՂԸ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ
Րաֆֆիի գրքերից հետևեալները. «Դաւիթ-Բէկ»—3 ր. 50 կ., «Սամուէլ»—3 ր. 50 կ., «Կայծեր»—5 ր., «Խենթը և Ջալալէդդին»—2 ր., «Խաչագողի յիշատակարանը»—2 ր., «Խամսայի մելիքութիւնները», «Ղարաբաղի աստղագէտը», «Փաղտնիք Ղարաբաղի»—2 ր. (վերջին 3-ը մի հատորի մէջ ամփոփված):
Դիմել՝ Тифлисъ, книжн. магазинъ «Гуттенбергъ» Г. И. Галустяну.

ԱՄԱՌԱՅԻՆ ՀԱՇՈՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Ընդունելութիւնը շարունակվում է: Պարապմունքները կը սկսվեն յ ու ն ի ս ի 1-ին:
Ցետ միացողներին թոյլատրվում է միալ կուրսերում երկրորդ անգամ ձրիաբար:
Տեսուչ առևտրական դպրոցի և հաշւապահական կուրսերի՝ Իւ. Զախ. Տէր-Ստեփանեան
Въ началѣ Авчальской, 1-я Тумановская ул., с. д. № 13.
(ե. կ.) 484. 2—1

Մայիսի 25-ից, Բօրժօմում, բացվում է
Հ Ի Ւ Ր Ա Ն Ո Ց
„Գ Ր Է Ց Ի Ա“
հիմնովին վերանորոգված և փոփոխված ծրագրով, այնպէս որ իւրաքանչիւր յաճախորդ անձամբ պիտի համոզվի մեր հիւրանոցում տիրող մաքրութեան, բոլոր յարմարութիւնների, սենեակների և ուտելիքների էժանութեան մէջ:
Սեփական խոհանոց. եւրօպական և ասիական կերակուրների ընտիր տեսակներ մատչելի գներով:
Ցարգանօք՝ Ն ա. Փ օ լ ա դ օ վ
(ե. հ. կ.) 471. 10—1

ՆԱԽԱԶԳՈՒՇԱՑՈՒՄՆ
Գրասենեակից Դ. Զ. ՍԱՐԱՋԵՎ Թիֆլիսում
ЗАВОДСКАЯ МАРКА
Մեր ֆիրմայի հռչակով ԿԱՄԵՆԱԼՈՎ ՕԳՏՎԵԼ մի քանի համանուն և ուրիշ ֆիրմաներ վաճառքի են հանել զուված օղի և այլ խմիչքեղէն մեր էտիկէտներին և ապրանքադրոշմին միանգամայն նմանեցրած էտիկէտներով և ապրանքադրոշմով պ. պ. սպառողներին մոլորեցնելու նպատակով:
Մի քանիսները նոյն իսկ չեն քաշվել էտիկէտների վրա նշանակել խոշոր տառերով Դ. Զ. Սարաջեվ, իսկ մանրատառ, համարեա չը նկատվող տպագրութեամբ՝ ՆԱԽԿԻՆ ԾԱՌԱՅՈՂՆԵՐ:
Հետևաբար գրասենեակը խնդրում է, մեր ապրանքը պահանջելուց ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ դարձնել անուան, հօրանուան և ազգանուան սկզբնատառերի վրա՝ Դ. Զ. ՍԱՐԱՋԵՎ, միայն առանց «ՆԱԽԿԻՆ ԾԱՌԱՅՈՂՆԵՐ» յաւելուածի, նոյնպէս և գործարանային դրոշմի վրա՝ «ՎԱՅՐԻ ՈՉԽԱՐ ԺԱՅՌԻ ՎՐԱ»:
(ե. կ.) 362. 25—10

ԴԵՂԱՀԱՏՆԵՐ
Cascara Midy
Ֆրանսիական ժողովրդական միջոց
ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՓՈՐԿԱՊՈՒԹԵԱՆ դէմ
Ընդունելութեան չափը. 2 դեղահատ երեկոները, պառկելուց առաջ.
Cascara Midy-ն (Կասկարա Միդի) չէ առաջացնում որովայնի մէջ ցաւեր, ոչ էլ հեւոց և փորլուծութիւն:
Դեղավաճառանոց MIDY, 140, faubourg St. Honoré, Парижъ. Ռուսաստանի ԳՀԼ խաւոր դեղավաճառանոցներում:
(5, 15, 25) (320257) 0—24